Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 134 (9817) | 1975 чылдың июнь 10, вторник | 1925 чылда үндезилеттинген | Өртээ 2 көп.

Планеталар аразының оруунда автоматтыг станция

«ВЕНЕРА-9»

СЭТА-ның дыңнадыы

Космос делгемин болгаш Хүн системазының планеталарын шинчилээриниң программазын ёзугаар 1975 чылдың июнь 8-те Совет Эвилелинге планеталар аразының автоматтыг «Венера-9» деп станциязын салып үндүрген.

Станцияны ужудуп үндүргениниң кол сорулгазы болза, автоматтыг аппараттарның дузазы-биле Венера планетаны болгаш ону долгандыр турар делгемнерни эртем талазы-биле шинчилээрин уламчылаары болур. Чер—Венера оруунга станцияның ужудуушкунунуң үезинде планеталар аразының делгеминиң физиктиг характеристикаларын, эң ылаңгыя планеталар аразының магниттиг шөлдериниң, хүн хадының, ультра-өкпең хереленииишкинниң характеристикаларын хемчээри планнаттынган.

Автоматтыг «Венера-9» станция Венера планетаны шинчилериниң космос аппарадының чаа хевири болур.

Планеталар аразының траекториязынче «Венера-9» станцияны Черниң кылымал спутнигиниң орбитазындан салып үндүрген. Баллистиктиг хемчээшкиннерниң сан-түңү-биле алырга, траекторияның параметрлери төлевилеттингенинге чоок.

1975 чылдың октябрьда планеталар аразының станциязы Венераның чоогунга чеде бээр.

«Венера-9» станцияда тургускан системалар бөлүр-чегуу-ру-биле ажылдап турар. Планеталар аразының автоматтыг «Венера-9» станциязының ужудуушкунун космостуң ырак харылзаа төвүнден боттандырып турар.

Кээп турар информацияны таарыштырылга-саналга төвү сайгарып турар.

СЭКП обкомунда болгаш Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелинде

НИИТИНИҢ МАЛЫНГА ЧЕТЧИР ЧЕМНИ, ЧЫЛЫГ КАЖАА-ХОРААНЫ БЕЛЕТКЭЭР

СЭКП обкомунуң бюрозу болгаш Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлели «1975—1976 чылдарда ниитиниң малын мал чеми-биле хандырар болгаш малдың кыштаглаашкынынга чедиишкинниг белеткенир талазы-биле хемчеглер дугайында» доктаалды хүлээп алган.

Сөөлгү чылдарның иштинде республиканың колхозтары болгаш совхозтары сигенни болгаш өске-даа бөдүүн чемнерни белеткээрин көвүдедири-биле кады, тарымал чем бүдүрерин — чаңгыс болгаш хөй чылдыг сигенни тарыырын, силос культураларын белеткээрин улам-на калбарткан болгаш чаа технология ёзугаар мал чемин белеткээриниң болгаш болбаазырадып кылырының хемчеглерин алган деп, доктаалда демдеглээн.

Ооң-биле кады, мал чемин белеткээринде болгаш болбаазырадып кылырында, организастаарында, малды кыштаглаашкынга белеткээринде улуг четпестер ам-даа бар. 1974 чылда хөй-хөй районнар болгаш ажыл-агыйлар белеткел планнарын күүсетпээн болгаш олар ортулуктарда, хемнер болгаш хөлдер эриктеринде сиген кезер черлерни долузу-биле ажыглаваан, суггаттыг сиген кезер черлерге ийи дугаар кезилдени чер бүрүзүнге чорутпаан. Хөй-хөй ажыл-агыйларга сиген болгаш будук-бүрү белеткелин озалдаткан, ол чорук мал чеминиң дүжүдүн болгаш шынарын кудулаткан. Техниканың бүдүрүкчүлүү кудулу болган, мал чеми белеткээр агрегаттарның ийи ээлчеглиг ажылдаарын барык-ла ажыглаваан.

Күш-ажылды организастаанында болгаш улусту өөреткенинде четпестерниң ужурунда сенаж салылгазының, сигенниң витаминниг далганының белеткелиниң, сигенни күштүг салгыннадыышкын-биле чедир кургадырының болгаш прессээриниң планнарын чедир күүсетпээн. Мочевинаны ажыглап турган силос салырын, саваңны силостаарын болгаш хой ажыл-агыйынга кургаг чем холуксааларын белеткээрин чүгле ийи-чаңгыс ажыл-агыйларга чоруткан. Мал чемин белеткээр талазы-биле ажылды организастаарында бо бүгү четпестер болза СЭКП райкомнары, райкүүскомнар болгаш көдээ ажыл-агый органнары чогуур өйүнде материал-техниктиг баазазы белеткевээнинден, бүгү колхозчуларны болгаш совхозтар ажылчыннарын, хоорайларның болгаш суурларның ажылчы чоннарын мобилизаставаанындан болган.

Ниитиниң малын чем-биле хандырары, дөмшилгелиг технологияны ажыглап турган, мал чеминиң белеткелин көвүдедири, колхозтарга болгаш совхозтарга мал чеми белеткээринге механизацияны нептередири, ниитиниң мал ажылының ам келир кыштаглаашкынынга бүгү талалыг белеткелди хандырары — партия, совет болгаш көдээ ажыл-агый органнарының, профэвилел болгаш комсомол организацияларының, бүгү колхозчуларның болгаш совхозтар ажылчыннарының эң чугула сорулгазы болур дээрзин СЭКП обкому болгаш республиканың Министрлер Чөвүлели бодунуң доктаалында демдеглээн.

СЭКП обкомунуң бюрозу болгаш Министрлер Чөвүлели мал чемнерин белеткээр талазы-биле районнарга хамаарыштыр онаалдаларны бадылаан. **Ниитизи-биле республикага 88,1 муң тонна концентраттыг чемнерни, 139,2 муң тонна сигенни, 397,5 муң тонна силосту белеткээр, ооң иштинде силостуң 200 муң тонназын мочевина-биле холуп белеткээри, 166,4 муң тоннадан эвээш эвес саваңны белеткээри эргежок чугула.**

Мал чемнерин белеткээринге чаа технологияны калбаа-биле ажыглап нептередири онаалдада көрдүнген. **Чижээ, республиканың ажыл-агыйларынга 2330 тонна витаминниг сиген далганын, күштүг салгыннадыышкынның аргазы-биле 5860 тонна сигенни, 17100 тонна сенажты, 1000 тонна борбаандылаан чемнерни, 6 муң тонна ажыг будук-бүрүнү болгаш 30 муң тонна хыыргыышты бо чылын белеткээн, 60 муң тоннадан эвээш эвес саваңны пресстээн турар ужурлуг.**

Сиген белеткээр талазы-биле онаалдаларны Кызыл, Ак-Довурак хоорайларга, ажылчын суур Хову-Аксыга, республиканың район төптеринге база бергилээн. Республикага ниитизи-биле алырга, **хоорайларның болгаш районнар төптериниң ажылчы чоннарының күжү-биле ниитиниң мал ажылынга 36100 тонна сигенни белеткээри эргежок чугула.** Мал чеми белеткээринге хаара туттунган кижилерге төлелгени чогуур өйүнде чоруткулаарын колхозтарның болгаш совхозтарның удуртукчуларынга саналдаан.

Республиканың ыяш ажыл-агый бүдүрүлгелериниң ажылдакчылары 1200 тоннадан эвээш эвес сигенни болгаш 125 тонна бүрү далганын белеткээр ужурлуг, ыячаарга аңныыр-тывыш эргелелиниң ажыл-агыйлары 250 тонна сигенни белеткээр, респотребсоюзтуң коопацыыр-тывыш ажыл-агыйы 100 тонна сигенни белеткээр.

Бүгү колхозчуларның, совхозтар ажылчыннарының, бүдүрүлгелер, организациялар болгаш албан черлериниң ажылчыннарының база албан-хаакчыларының, өөредилге черлериниң студентилериниң болгаш школаларның өөреникчилериниң мал чемнери белеткээринге идепкейлиг киришкен турарын болгаш оларның бедик бүдүрүкчүлүг ажылдаарын хандырарын СЭКП Кызыл хоорkomунга болгаш райкомнарынга, райхоорkүүскомнарга, облпрофчөвүлелге, ВЛКСМ обкомунга, Көдээ ажыл-агый министерствозунга болгаш көдээ ажыл-агыйның өске-даа органнарынга СЭКП обкомунуң бюрозу болгаш республиканың Министрлер Чөвүлели хүлээткен. Бо чылын мал чемнерин белеткээринге машиналар-биле ажылдаары-биле чергелештир малга чем болур бүгү-ле чүүлдерни ажаап алыр төлээде, хол-биле кезер ажылды долузу-биле ажыглаары, база ийи ээлчеглиг ажылдаарын организастаары, бердинген онаалдаларны чугаа чокка күүседири эң-не чугула сорулга боор турар.

Көдээ ажыл-агый министерствозу, «Скотопром» трест, республиканың «Сельхозтехника» каттыжыышкыны, «Тыва көдээ тудуг» трест, СЭКП райкомнары болгаш райкүүскомнар, колхозтарның болгаш совхозтарның удуртукчулары мал чеми белеткээриниң бүгү техниказын болгаш материалдарын чогуур өйүнде сөөртүп чедирген болгаш белеткээн турарын хандырар, мал кажааларын, силос болгаш сенаж траншеяларын, складтарны болгаш сиген бөлер черлерин тударының болгаш септээриниң хуусааларын доктаадырын база ол ышкаш витаминниг сиген далганын белеткээр талазы-биле, мал чемнерин борбаандылаар болгаш оларны термохимика талазы-биле ажылдап кылыр талазы-биле агрегаттарны, мал чеми белеткээр цехтерин болгаш кудуктарны монтажтаарын база ажыглалга киирерин хандырар хүлээлгелиглер дээрзин доктаалда база айыткан.

Көдээ ажыл-агый министерствозу, Мелиорация болгаш суг ажыл-агый министерствозу, «Скотопром» трест болгаш «Тыва суг тудуг», районнарда көдээ ажыл-агыйының бүдүрүлге эргелелдери, колхозтарның болгаш совхозтарның удуртукчулары мал чеми культураларының дүжүдүн бедидер, культура-техниктиг ажылдар планнарын хуусаа бетинде күүседир болгаш үр чылда ажыглаар культурлуг одарларны ажыглалга киирер талазы-биле, а ол ышкаш хыыргыыш белеткээр талазы-биле хемчеглерни боттандырары эргежок чугула. Республиканың ажыл-агыйларында **3500 гектар шынааларны болгаш одарларны үндезини-биле экижидер, 800 гектардан эвээш эвес черге үр чылдың культурлуг одарларын тургузар, күзүн болгаш кыжын мал одарладыры-биле тараа культураларын немей тарыыр ужурлуг.**

Көдээ ажыл-агый министерствозу, «Скотопром» трест Тожу, Бии-Хем, Каа-Хем, Таңды болгаш Тес-Хем районнарның девискээрлеринге сиген кезер черлерин Мөңгүн-Тайга, Бай-Тайга, Барыын-Хемчик болгаш Өвүр районнарның колхозтарынга база совхозтарынга тускайлап бээр.

Ооң-биле кады мал чеми белеткээрин организастаар болгаш хол-биле сиген кезилдезинде база АВМ, ОГМ деп агрегаттарда, ол ышкаш сенаж салыышкынында, мал чеми культуралар база саваң силостаарында ажылдап турар комплекстиг механизастаттынган звеноларның ажыл төлевирин кириштирбишаан, механизаторларның, өске-даа ажылдакчыларның күш-ажылының дөмшилгелиг төлевириниң талазы-биле сүмелерни он хонук иштинде ажылдап кылыры чугула. Бригадаларны болгаш звеноларны өй-шаанда четчелеп тургузарын, оларның кежигүннерин АВМ, ОГМ деп агрегаттарга, сенаж салырынга, күштүг салгыннадыышкын аргазы-биле сиген белеткээринге, мочевинаны ажыглааш кукуруза болгаш сааан силостаарынга тускай белеткээрин хандырар; мал чеминиң белеткелинге механизастаттынган звеноларның болгаш бригадаларның техниктиг хандырылгазының талазы-биле хемчеглерни республи-

(Уланчызы 3-кү арында).

МУРНАКЧЫЛАР

Каа-Хемниң «Бүрен» совхозу эът-сүт утланыышкынныг ажыл-агый. Ында ажылчыннар, тараажылар, малчыннар болгаш янзы-бүрү мергежилдиң өске-даа кижилери ажылдап, чурттап турар. Оларның чүгле үжү-биле таныжып көрээлиңер.

НЕЛЯ АЛЕКСЕЕВНА ЛЯМЗИНА — совхозта бода мал фермазының бригадири. Ооң амыдыралы бо совхозтуң хөгжүлдези, мал ажылы-биле тудуш харылзаалыг. Ол ам он чеди чыл дургузунда баштай саанчылап, ооң соонда бригадирлеп ажылдап келген. Н. А. Лямзинаның кызымаккай ажылын чаңгыс чер-чурттуглары бедии-биле үнелеп, ону район Совединиң депутадының кандидадынга депшиткен.

Комсомолчу **ВАСИЛИЙ ТАРАСОВ** — чолаачы. Оон аңгыда ол совхозтуң машина-трактор мастерскаязында комсомол бөлүүнүң организакчызы, агитатор.

В. Тарасов бодунуң харылап турары № 21 соңгулда участогунда агитас-массалыг ажылды идепкейлиг чорудуп турар.

АНАТОЛИЙ ЛАПШАКОВ

Бүрен-Бай-Хаак суурнуң Культура бажыңында киномеханиктеп ажылдаа-ла ам он чыл чедип турар. Ол үениң дургузунда ооң адынга кинону багай көргүскен, чылдагаан чок үскен ийикпе азы ажылындан озалдаан деп хомудал көрүкчүлерден черле кирбээн. Анатолий Васильевич районда дуржулгалыг киномеханиктерниң бирээзи.

М. ХЕНЧЕ-КАРА.

Июнь 15 — Советтерге соңгулда хүнү

БИР ЭП-СЕТКИЛ-БИЛЕ

Чөөн-Хемчик районунуң колхозтарының, совхозтарының, бүдүрүлгелериниң, албан организация черлериниң төлээлери районнуң Культура бажыңының залын шыгырт доллур олурупкан. РСФСР-ниң Дээди Совединге соңгулда талазы-биле Чадаанчын № 874 соңгулда округундан депутатка кандидат, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Бай-Кара Шөжүлбеевна Долчанмаа-биле округтуң соңгукчулары ужуражканнар.

Соңгулда мурнунуң хуралын СЭКП Чөөн-Хемчик райкомунуң бирги секретары Н. С. Бойду ажыткан. Россия Федерациязының Дээди Совединге соңгулда дугайында илеткелди депутатка кандидаттың бүзүреттирген кижизи, ажылчы чоннар депутаттарының Чөөн-Хемчик район Совединиң күүскомунуң даргазы Б. Б. Чюдюк кылган.

Депутатка кандидат Б. Ш. Долчанмааның амыдыралын болгаш ажыл-чорудулгазын эш Чюдюк таныштыргаш, коммунистерниң болгаш партия кежигүнү эвестерниң блогунуң кандидады Бай-Кара Шөжүлбеевна Долчанмаа дээш соңгулда хүнүнде чаңгыс кижи дег бадылаашкынын бээринче соңгукчуларны кыйгырган.

Чадаана хоорай Совединиң күүскомунуң даргазы В. К. Сарыглар, Бора-Тайга ортумак школазының башкызы К. Б. Сарыглар, «Чыраа-Бажы» совхозтуң кол бухгалтери Ч. У. Моңгуш болгаш өскелер-даа ужуражылга хуралынга санал бергеш, ленинчи партияның мерген угаанныг удуртулгазы-биле совет улустуң ажыл-агый, культура тургузуушкунунда чедип ап турар чедиишкинин чугаалааннар. СЭКП Төп Комитединиң, Совет чазактың иштики болгаш даштыкы политиказын санал бергеннер чүүлдүгзүнүп деткээннер.

Партияның XXIV съездизиниң шиитпирлерин амыдыралга чедиишкинниг боттандырарыч, СЭКП-ниң ээлчеглиг XXV съездизинге күш-ажылчы белектерлиг ужуражырын олар хүлээнгеш, депутаттың кандидадынга чагыгларны берген.

РСФСР-ниң Дээди Совединиң депутадынга кандидат эш Б. Ш. Долчанмаа сөс алгаш, чөөн-хемчиктерниң көргүскен бедик идегели дээш өөрүп четтиририишкинин илергейлээш, а ол бедик идегелди ажыл-херек кырынга бадыткаарын бүзүреткен. Бай-Кара Шөжүлбеевна оон ыңай республиканың болгаш районнуң мурнунда салдынып турар чугула сорулгаларны айтып, делгереңгей чүве чугаалаан.

* * *

Тыва АССР-ниң Дээди Совединге соңгулда талазы-биле Ийиниң № 107 соңгулда округундан депутатка кандидат, СЭКП обкомунуң бюро кежигүнү, Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Михаил Клаевич Мендуме-биле соңгукчуларның ужуражылга хуралы Тожу районнуң төвү Тоора-Хем суурга болган.

Депутатка кандидаттың бүзүреттирген кижизи, Тожу райкүүскомунуң даргазының хүлээлгезин күүседип турар эш Д. О. Дарган илеткел кылгаш, Советтерге ам болур соңгулдаларга белеткелдер ажылчы чоннарның политиктиг болгаш күш-ажылчы бедик көдүрлүушкунунуң байдалында чоруп турарын демдеглээн. Илеткелчи депутатка кандидаттың амыдыралчы оруун болгаш ажыл-чорудулгазын чыылганнарга таныштыргаш, эш М. К. Мендуменин республиканың экономиктиг болгаш культура хөгжүлдезинге киирген үлүүн бедии-биле үнелээш, коммунистерниң болгаш партия кежигүнү эвестерниң бузулбас чаңгыс блогунуң төлептиг кандидады дээш соңгулда хүнүнде боттарының бадылаашкынын бир эп-сеткилдиг бээринче соңгукчуларны кыйгырган.

Тожу районнуң баштаар черниң даргазы З. М. Дорофеева, аңныыр-тывыш кооператив ажыл-агыйның охотоведи К. Т. Иргит, ВЛКСМ Тожу райкомунуң бирги секретары Т. А. Парчин, районнуң хлеб быжырыкчызы Н. К. Дамба-Хуурак олар соңгулда мурнуун ужуражылга хуралынга санал бергеш, районнуң ажылчы чоннарының тоску беш чылды чедиишкинниг доозар, СЭКП-ниң XXV съездизин төлептиг уткуур дээш соңгулдаларга белеткелдер үезинде эрес-соруктуг ажылдап турарын чугаалааннар. Санал берген кижилер депутатка кандидаттың ажыл-чорудулгазын бедии-биле үнелевишаан, аңаа соңгукчуларның мурнундан чагыгларын берген болгаш төлептиг кандидат дээш соңгулда хүнүнде боттарының бадылаашкынын бээринче соңгукчуларны бир эп-сеткилдиг кыйгырып турганнар.

Депутатка кандидат Михаил Клаевич Мендуме харыы чүве чугаалааш, аңаа көргүскен бедик бүзүрел дээш ону кандидатка депшиткен болгаш деткээн коллективтерге, округтуң соңгукчуларынга чүректиң ханызындан өөрүп четтиргенин илергейлээш, тоску беш чылды чедиишкинниг доозар, СЭКП-ниң XXV съездизин төлептиг уткуур талазы-биле республиканың болгаш районнуң мурнунда турар сорулгаларга доктааган.

Төп соңгулда комиссиязының хуралы

Тыва АССР-ниң Дээди Совединге соңгулда талазы-биле Төп соңгулда комиссиязының хуралы дүүн Кызылга ол комиссияның даргазы, СЭКП Тыва обкомунуң секретары Д. К. Ооржактың даргалаашкыны-биле болуп эрткен.

Соңгулда кампаниязының үезинде чонга садыг хандырылгазының дугайында Респотребсоюзтуң баштаар черииниң даргазының оралакчызы В. Я. Матюковтуң, Тыва АССР-ниң садыг министриниң оралакчызы Г. С. Сухованың информацияларын хуралга дыңнаан. Соңгулда кампаниязы эгелээри-биле кады Респотребсоюз доктаалды хүлээп алгаш, тускай хемчеглерни боттандырып турар. Соңгулда хүнүнде бүгү соңгулда участоктарынга турум-даа база көжер-даа буфеттерни ажылдадыр. Автолавкаларны немей чорудар. Үлетпүр болгаш аъш-чем бараанарының ассортиментизин калбартыр.

Республиканың садыг министерствозунуң шугуму-биле база-ла ындыг хемчеглерни ап, күрүне садыының шугуму-биле 41 агитпунктуну хандырар дээш садыг организацияларынга быжыглаан. Ол ышкаш соңгулда хүнүнде аъш-чем продуктуларының кылыгларынга холбаштыр конкурсту, делгелгени организастаарын планнап турар.

Ынчалзажок пиво заводу ижер суксун база сүт заводу сүт продуктулары-биле садыг организацияларын ам-даа чедир хандырбайн турарын аңаа демдеглээн. Соңгулда хүнүнде үлетпүрнүң болгаш аъш-чемниң бүгү магазиннеринге бараанарның, продуктуларның ассортиментизин улам калбартырын, соңгулда участоктарынга бүгү буфеттер чонну эргежок чугула чүүл-биле хандырган турар талазы-биле немелде хемчеглерни алырын респотребсоюзка, Тыва АССР-ниң Садыг министерствозунга сүмелээн.

Ол-ла хуралга соңгулда пунктуларын харылзааның чепсек-херекселдери-биле канчаар хандырганының дугайында республиканың харылзаа эргелелиниң кол инженери О. И. Кожевниковтуң информациязын база дыңнаан. Эргелелдиң талазындан соңгулда кампаниязының үезинде телефон, телеграф болгаш радио үзүк-соксаал чок, тодаргай ажылдаан турзун дээш чамдык хемчеглерни алган. Чер-черде харылзаачыларга дузалаары-биле дуржулгалыг специалистерни чоруткулаан. Соңгулда участоктары барык шуптузу телефоннуг, а телефон чок 9 кезек черде радио-биле харылзажыр кылдыр тургускан.

Ооң-биле кады Чөөн-Хемчикте, Тес-Хемде болгаш өскелдаа чамдык черлерде телефон харылзаазында четпестер барын комиссияның хуралынга демдеглээш, соңгулда хүнүнде харылзааның бүгү хевирлери ылап, тодаргай ажылдаан турарын чедип алыры-биле харылзаа эргелели болгаш харылзаачылар ам-даа немелде хемчеглерни алырының эргежок чугулазын соңгулда комиссиязының хуралынга демдеглээн.

ЧЕМИШЧИДИЛГЕ—КОЛ ЧҮҮЛ

Таңды дээрге карак четпес калбак-делгем хову-шөлдерлиг, сырый ногаан арга-эзимнерлиг болгаш кара хөрзүннүг тараалаң районнарның бирээзи. Мурнуку чылдарда-даа күрүнеге дужаар тарааның барык хөй нуруузун бо район дужаап турганын билир бис. Бо чылын база-ла ук район күрүнеге эвээш эвес тарааны дужаарынга белеткенип турар.

Ында ажыл-агый бүрүзү тараа шөлүн чемишчидер талазынче кичээнгейни салып турар болгаш ол талазы-биле арга-дуржулгазы байлакшаан. Чижээ, «Революцияның чалбыыжы» (директору О. Чуева) совхоз арга-дуржулгазы улуг ажыл-агыйларның бирээзи.

Ук ажыл-агый чемишчидилгеге өдекти хөй ажыглап турар. Мурнуку чылдарда өдек-биле чемишчиткен шөлдериниң 1 гектарындан-на 25—30 центнер дүжүттү ап турган. Ынчангаш хонаш-кыштаг бүрүзүнге өдекти камныг бөлүп белеткеп алыры чаңчыл апарган. Оон ук совхоз чемишчидилгени чаштырарынга, ону хонаш-кыштагдан чүдүрерингe безин элээн каш аңгы-аңгы маркаларлыг машиналарны ажыглап турар.

«Революцияның чалбыыжы» совхозка тараа шөлүн чемишчидер болгаш көдээ ажыл-агыйның машина техниказын чөп ажыглаар талазы-биле республика масштабтыг семинарны чоокта эрттиргени таварылга эвес. Аңаа республиканың сес районнарындан эргелел начальниктери, инженерлер болгаш агрономнар 90 хире кижи келген.

Бо ажыктыг семинарны Көдээ ажыл-агый министерствозунуң шугуму-биле организастап чоруткан. Семинарны № 2, 3 хову бригадаларынга эрттирген. Аңаа Көдээ ажыл-агый министерствозундан эштер М. Хазбулатов, В. Брохерт, Кызылдың агрохимлабораториязындан А. Бахарев, А. Ахмедов олар чыылганнарны чемишчидилге дугайы-биле болгаш көдээ ажыл-агый машиналарының янзы-бүрү маркалары-биле таныштырган.

Куш болгаш инек өдээн чемишчидилге кылдыр. Тываның кайы-даа булуңнарының тараа шөлдеринге ажыглаары чугула деп чүвени практика көргүзүп турар. Семинарның киржикчилери чемишчидилге чаштырар беш-алды янзы маркаларның машиналары-биле танышкан болгаш ажылдап турда оларның ажык-дузазын херек кырында көргеннер. Кандыг черге кайы машина эң эптиг болгаш ажыктыын чугаалажып, ол талазы-биле арга-дуржулга солушканнар. Ылаңгыя чемишчидилге чаштырар «РУН-15 А» деп маркалыг машина аалчыларның кичээнгейин хаара туткан. Ол машинаны барык сай даш чок черлерге ажыглаары тергиин ажыктыг.

Баш удур бөлүп белеткеп каан өдекти бир километр четпес черден сөөртүп ап турган. Ону сөөртүп эккээри база-ла саадал чок. Ында «ПЭ-08», «ЭО-2621» болгаш «ПБ-35А» деп чүдүрер херекселдер хала чок ажылдап турда, көрүкчүлер магадаан. Ук херекселдерниң ажыктыын болгаш канчаар ажыглаарын билип алганнар.

— Бистиң чемишчидер дээн черивис 500 гектар. Ону ам бо техниканы чөп ажыглап тургаш, бо чооку хүннерде доозар бис. Бөлүп белеткеп алган өдээвис-даа аңаа четчир—деп, совхозтуң агроному И. Бузуевский семинарга чугаалаан.

— Бисте бо машиналарның чаңгызы бар. Ынчалза-даа ол эвээш-тир. Бо совхозка деңнээрге, бар-даа техникавысты ындыг-ла кончуг чөп ажыглавайн турар-дыр бис. Бо семинардан дыка хөй ажыктыг чүүлдерни билип алдым. Эш-өөр-биле чугаалажып, арга-дуржулга солчуру ажыктыг-дыр. Көрүп, билип алган чүвемни баргаш, ажыл-агыйымга ылап-ла ажыглаар мен— деп, Чөөн-Хемчик районда «Алдан-Маадыр» совхозтуң кол инженери М. Деспи сеткил ханып чугаалаан.

Ол айтырыглар талазы-биле бир-ле дугаар болуп эртип турар ол семинар чыылганнарга ажыктыг болган.

З. ДҮЛҮШ.

УЛУГ-ХЕМЧИЛЕР БО ЧЫЛЫН КҮҮСЕДИР БЕ?

«Шынның» болгаш Тыва радионуң каттышкан рейдизи

Улуг-Хем — республикада эң-не хөй хойлуг район. Район эрткен чылын күрүнеге дүк садарының планын күүседип шыдаваан. А тоску беш чылдың доозукчу чылында улуг-хемчилер күрүнеге дүк садарының планын күүседири-биле кандыг хемчеглерни ап турарыл? Эрткен чылдың кичээндириинден кандыг түңнелди кылганыл? «Шынның» болгаш Тыва радионуң каттышкан рейд бригадазы ол айтырыгларны сонуургап, Улуг-Хемниң чамдык ажыл-агыйларынга барып, ында кыргылдага белеткелдиң байдалын тодарадып көрген.

Эрткен чылда өрези-биле катай алырга, район доозукчу чылда 466 тонна дүктү күрүнеге садар ужурлуг. Ниитизи-биле 150 муң хойну, 30 муң хураганны кыргыыр деп турар. Бир баш хойдан 2,3 кг, а хурагандан 700 г дүктү кыргып алыр деп санаарга, 439 тонна дүктү садып болур. Ынчаарга план күүседиринге ам-даа элээн хөй дүк херек. Моон ап көөрге, дүктүң чидирин болдурбас, кыргылданы бедик деннелге эрттирер, класстаашкынны мергежилдии-биле чорудар дээш демисел шиитпирлиг ужур-дузалыг болуп турар.

Хөй кыргылдазынга эрткен чылын турган четпестерни катаптавас, ол чугула кампанияга баш удур белеткенир, күрүнеге дүк садарының планын күүседириниң бүгү хемчеглерин алыр дугайында айтырыгны СЭКП райкомунуң бюрозунга бо чылдың май 16-да чугаалажып көргеш, боттандырып чорудар чүүлдерни тодаргай айыткан доктаалды хүлээп алган.

Ынчалзажок кыргылдага белеткел районга оожум чоруп келгенин демдеглээр херек. Ону мындыг сан-фактылардан көрүп болур. Июньнуң 3-те медээ-биле алырга, районда 12 кыргылда пунктузунуң чартык кезии кыргылдага белен эвес. Электриниг шупту 490 машина херек, аңаа 84 четпес. Электриниг машинага херегләәр 1900 шүүрден ам-даа 700 чок.

Тус-тус ажыл-агыйларны алырга, «Улуг-Хаяның» Сенек пунктузун бүрүнү-биле септеттинген деп санап болур. Ол ажыл-агыйның кыргыыр улуг хою 25.700 баш, хураган 4000 баш. Ооң иштинде 18 муң хойну Сенек пунктузунга кыргыыр. Ону үлегерлиг кылдыр кылган. Пункт делгем, кыргыкчыларның ажылдаарынга таарымчалыг. Дүк сорттаар чер, ону шыгжаар склад, кыргыкчылар чемненир столовая бурун белен. Аңаа электриниг 60 машина ажылдаар. Оларны шуптузун эптеп тургускан. Кыргылданы дүрген арга-биле чорудар. «Улуг-Хаяның» кыргыкчыларының хөй нуруузу хойну дүрген арга-биле кыргып билир, дуржулгалыг кижилер. Ынчалзажок бо ажыл-агыйның Улуг-Хем ол чарыында Эъжимде кыргылда пунктузунга 40 хачыны ам-даа тургуспааны дүвүренчиг. Ону суг улгатпаанда баш удур кежирип, ыракта пунктуну баштай септеп доозар ужурлуг турган. Совхозтуң удуртукчулары ындыг хемчег албаан. Ам чаа хөделип үнген.

«ҮТКА 25 чылы» совхозта кыргылда пунктузу белен деп, районнуң удуртукчулары ынчаар санап турар. А совхозтуң директору эш И. Гончарюк биске мынча дээн:

— Чаңгыс төп кыргылда пунктулуг бис. Ону колдуунда белен деп санап болур. Аңаа чүгле машиналар азып алыр ол-ла.

А херек кырында белен чүве кайда боор! Пунктунун ишти аштаттынмаан. Эрткен чылын кыргылданы доосааш, ма-

(Уланчызы 3-кү арында).

Чайгы одар — чугула курлавыр

Советтер амыдыралы

Бай-Тайга районнуң кодээ ажыл-ишчилери партияның XXIV съездизиниң шиитпирлериниң амыдыралга боттандырбышаан, бо чылдың болгаш беш чылдың онаалдаларын күүседир болгаш ажыр күүседир дээш күженишкинниг ажылдап турар.

Тоску беш чылдың эрткен дөрт чылында район күрүнеге тараа садарын 197,7 хуу күүсеткен, азы 391 тонна тарааны пландан ажыр саткан. Эът садарын 100,9 хуу күүсеткеш, 597 центнер эътти беш чылдың сөөлгү чылынга киириштир дужааган, сүт садарын 106 хуу күүсеткеш, сөөлгү чылга киириштир 895 центнерни дужааган.

Районнуң ажыл-агыйлары чайгы одарларже кичээнгей салып турар, чүге дээрге мал чеминиң 75—80 хуузун мал одарларындан ап турар. Ынчангаш мал ажылының продуктулуун бедидер төлээде, чайның арга-курлавырларын долузу-биле ажыглаары амгы үениң чугула сорулгаларының бирээзи болуп турар.

Ниитиниң малын чайгы одарларга семиртип ажаарының харысалгалыг үези эгелээн. Кыштың берге, ылангыя частың кургаг, хат-шуурганныг берге үези турза-даа, чылдың бүгү үелеринде, ылангыя чайның таарымчалыг айларын чеп ажыглап тургаш, бедик көргүзүглерни чедип ап турарлар бисте хөй. «Тээли» совхозта өшкү кадарчызы Салчак Сандуу ам безин бир өшкүден дүк алырының болгаш 100 башка онааштыр анай алырының беш чыл планнарын ажыр күүседипкен. Ол ышкаш «Мурнакчы» колхозта Хертек Баадан хураган болгаш дүк алырының беш чыл планын база күүседипкен. Беш чылдың онаалдаларын күүседириниң кырында келген малчыннар Оскур Салчак, Көк Серенот («Мурнакчы» колхозта), Деспи Хертек, Санчат Шулуу («Тээли» совхозта) болгаш өскелерни-даа демдеглеп болур.

Бай-Тайга районнуң девискээринде 75135 гектар чайгы одар шөлү бар. Оон иштинде «Мурнакчы» колхозтуң улуг, биче Ак-Хемнерде 1454 га, Дустуг-Хемде 1303 га, Маганаттыда 1582 га, Дакыр-Тайгада 2850 га, Орук-Бадар, Адыр-Кара-Суг, Узун-Кара-Суг, Шуй бажының Узун-Хем, Ак-Оюк, Кара-Пөш, Оңгулуг-Оюк девискээринде ниитизи-биле 25299 га чайгы одарлар бүрүнү-биле ажыглаттынган. «Бай-Тал» совхозтуң Пөштүг-Хем, Орук-Бадар, Оораш-Кара-Суг, Оргулаан, Чинге-Хем, Сыын-Чарык, Шындазын, Балдаш-Суг, Сүрбүзүн, алдыы, үстүү Теректиглер, Чоон-Хем, Хемчик-Бажы ынчаар 9602 га, «Тээли» совхозтуң Ак-Хем, Кургаг-Хөлчүк, Улуг-Дойбанныг, Биче-Дойбанныг, Ак-Белдир, Узун-Кара-Суг, Чолдак-Кара-Суг, Чыланныг, Балбак-Шык девискээринде 26811 га чайгы одарны ажыглап турар болгаш оон иштинден 7197 га чайгы одарны алдыы, үстүү Дыттыг-Хемнерни, Пөштүг-Хемни 10 чыл хуусаада ажыглаары-биле эрткен чылын быжыглаан.

1974 чылдың чайынында ниитиниң малындан 129332 баш малды чайгы одарларже үндүрген. Бо чылын база оон эвээш эвес мал чайлагларга баар. Малды коданнарга үскениниң схема-картазын болгаш көжүрер графигин тургускаш, анаа чеже мал турарын тодаралып турар. Бирги ээлчегде күрүнеге садар малга ырак болгаш эки участоктарны тускайлап бээр. Бо чылын ону улам тодаргайлап, эки сайгарарын планнап турар. Чайгы одарларже чоокшуладыр эрткен чылын 170 км машина, трактор оруун кылган. Оон иштинде «Мурнакчы» колхоз 25 км, «Кара-Хөл» колхоз 120 км, «Тээли» совхоз 25 км орук кылган, районга 4 чаа көвүрүгнү туткан, 5 көвүрүгнү септээн. Ол ажыл үргүлчүлеп турар, ам безин «Кара-Хөл» колхоз Арамайда бир чаа көвүрүгнү кылган. Бедик тайгаларда 1 мал чуур черни, мал тарып боозадыр 4 пункттуларны, 6 чадыр-бажыңнарны кылган.

Чайгы одар сезонунуң уламчылалы 60—90 хире хонук болур, чүге дээрге чамдык черлерге аныяк шээр малды тайгаларга үр тудары соок хаттыг, хар эрте чаар болганындан болдунмайн турар. Сөөлгү хонуктарга чедир чүгле сарлык, чылгы чайлагларга турар. Ыраккы тайгаларда шээр малды иштик черлерже, колдуунда күскү, эрте ажыглаар одарларже киирип келир таварылгалар база турар апаарын өөренип көрүп турар бис. Эрткен чылын Кара-Хөлде, Элдиг-Хемде, Хемчик, Шуй баштарында чамдык чайлаглар орук чок ырак азы чамдыктарында суг-хөөлбектер соолганы-биле эки ажыглаттынмаан. Анаа 3 муң баш шээр малды семиртип болур турган.

Бо чамдык четпестер турза-даа чайлаг одун күске чедир шын ажыглаары улуг курлавырларны берип турарын мурнакчы малчыннарның дуржулгазы көргүзүп турар. Чижээ, «Тээли» совхозта С. А. Кандан 366 иртчигештерни июнь 20-ле бирээзи-ле 36 кг деңзилиг хүлээп алгаш, 2 ай хире тайгаладырга ортумак деңзизи 40 кг болган. Ол ышкаш «Кара-Хөлде» Хертек Херелчап 1113 баш хойну 38-тен 40 кг чедир семирти кадарган, азы дүн-хүнде ортумак немелде деңзи 460 грамм чедип турган. Ол коданнарга немелде чем кылдыр чүгле дус ажыглаан.

Малчыннарның культура-амыдырал, садыг болгаш медицина хандырылгазы мурнунда чылдардан дээре болза-даа, чогуур негелдезинге четпээн. Кино, концерт планнаттынганындан эвээш болган. Чамдык чугула херегселдиң бараанннары — далган, үс продуктулар чедирер дээн черлеринге чогуур үезинде четпес чоруктар тургулаан. Мооң кол чылдагааны транспорттуң, ылангыя вездеход машиналарының чедишпези, радио-харылзааның чогу база болган.

Ынчангаш 1975 чылда чайгы семиртилгени эки организастаар дээш эрткен чайның түңнелин ажыл-агыйларга чугаалажыр, чайгы одарларже чоокшулаар оруктарны экижидер, микро-төптерни, чаглактарны немей тудар апаар. Бо талазы-биле районда болгаш колхоз, совхозтарда комиссиялар тургустунган болгаш олар тускай планнарын тургузуп, малчыннар-биле сүмелешкеш, ону партия, совет органнарга бадыладыры-биле белеткеп турар.

Бистиң санап турарывыс-биле алырга, чайгы, күскү, часкы одарның девискээрин анаа чеже мал, кайы хире үеде турарын тодаралдыры чугула. Чайгы одарларның ажыл-агыйларда шаанда кылган картазында күскү, часкы одарлары, харын-даа кыштагларны чайгы одар деп санап турары шын эвес, ону чаартып кылыры чугула. Чижээ, «Тээли» совхозтуң Ажыг-Кара-Суг аксында инек фермазының турар черин, «Мурнакчы» колхозтуң Майын-Чүректе хой кыштаар черин, «Бай-Тал» совхозтуң Шындазын, Сүрбүзүн, Ажыктар деп күзүн, чазын мал турар черлерин чайгы одар деп санап турар. Херек кырында олар агаар-бойдустуң байдалынга дүүштүр кыжын часкы үеже, чайын күскү үеже шилчип турар одарлары болуп турар. Ындыг үелерде манаа мал хөй турар болгаш хуусаазы үр эвес, барык 2 сезонда ажыглаттынып турар болганда ону база камнаарын планнап турар.

1975 чылдан эгелеп ажыл-агыйлар аразының чер тургузуун эде көөр деп планнап турар. Чүге дээрге, чижээ, «Кара-Хөл» колхозтуң чайгы одары артык, ол четче ажыглаттынмайн турар, ол хиреде 5250 га хире черде 1500 баш шээр малдың кыштаа соок, шуурганныг тайга эдектеринде туруп турар. Ынчангаш Алаш унунда Кодурер-Даштан өрү кышкы одарны «Барлык» совхозтан дилезе кандыгыл деп база бодап турар бис. Ында ол совхозтуң 3 малчыны бар, өскелери хуу кижилер. «Кара-Хөл» колхозтуң артык чайгы одарларын база өскээр сайгарып, өске ажыл-агыйлар-биле орнашса деп көрүп турар. Ону амыдырал боду көргүзүп турар. Эрткен чылын «Барлык» совхозтуң бир чылгычызы 300 баш чылгызын «Тээли» совхозтуң хой турар чайлаа Ак-Белдир деп черге июльдан сентябрьга чедир одарлаткан. Ону ырак, эки одарларже аппаар арга турган. Мындыг чүүлдерни болдурбас дээш хамаарышкан ажыл-агыйларның удуртукчулары, ынаа кодээ Советтерниң күүскомнары дээштиг хемчеглерни алыр ужурлуг.

Илереттинген четпестерни катаптавас, планнаттынган хемчеглерни боттандырары чер-чер Советтериниң күүскомнарындан, ажыл-агый удуртукчуларындан, Советтерниң кодээ ажыл-агый талазы-биле доктаамал комиссияларындан база кол хамааржыр.

Р. ХУНАЙ-ООЛ,
Бай-Тайга райкүүскомунуң даргазы.

Днепропетровск область. Ленин аттыг «Криворожсталь» заводтуң ийи ваннализ каң ээлдирер агрегаттыг мартен цегиниң чуртта мурнакчы коллективи СЭКП-ниң XXV съездизинге алдар кылдыр 25 шалыпчы декадаларны эрттирер болгаш пландан ажыр 25 муң тонна каңны ээлдирер деп эгелекчи саналды үндүргеннер.

Металлургтарның патриоттуг эгелээшкинин «Кривбасстың» бүгү-ле бүдүрүлге черлери деткээн.

ЧУРУКТА: мастер Г. Н. Ожерельев болгаш каң ээлдирикчизи С. Ф. Штундер.

А. ЗАПАРАНЫҢ фотозу.
(СЭТА-ның фотохрониказы).

1975 чылдың чаа дүжүдүнге

ТАРААГА—ТӨЛЕПТИГ УТКУЛГА

Чайның эгези дээрге-ле, дүжүт ажаап алыышкынының эгелээни ол дээр болгай. Чурттуң мурнуу чүгүнүң механизаторлары комбайннарын шенеп, баштайгы кезиндени эгелей бергилээн. СЭКП ТК-ның болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң «1975 чылда дүжүт ажаап алыышкынын болгаш кодээ ажыл-агый продуктуларын белеткээрин хандырар талазы-биле хемчеглер дугайында» доктаалы ажаап алыышкын үезинде бедик бүдүрүкчүлүг ажылдаарынче, бо талазы-биле ажылды мергежилдиг организастап, тарааны камналгалыг көөрүнче бүгү кодээ ажыл-ишчилерни кыйгырып турар.

Тараажыларның дузалакчылары болур белеткелчилер ажаап алыышкынга канчаар белеткенип турарыл? **ССРЭ-ниң Белеткелдер министерствозунуң Элеватор үлетпүрүнүң талазы-биле кол эргелелиниң начальниги А. Н. Турчиновтан** СЭТА-ның корреспондентизи ындыг айтырыгны салган.

— Бистиң эргелелдиң ажылдакчылары Бүгү-эвилелдиң социалистиг чарыжынга кириппишаан, бо чылын техниктиг бааданы доктааткан хуусаазындан он беш—чээрби хонук бурунгаар белеткээрин хүлээнгеннер — деп, А. Н. Турчинов чугаазын эгелээн.— Ынчалза-даа мурнукузундан дыка эрте дүшкен частың ужурундан чамдык өскерилгелер болгулаан. Техника чорударының планын база катап эде көөр, шыгжамыр-саваларның септелгезиниң графигин шапкынчыдар ужурга таварыштывыс. Оон түңнели кандыг болганыл? Россияның мурнуу талакы областарының, Украинаның, Молдавияның, Ортаа Азия республикаларының тараа хүлээп алыр черлериниң барык шуптузу чаа дүжүттү хүлээп алырынга белен боop турар.

Беш чылдың доозукчу чылында белеткелчилерниң аргалары калбарган. Склад шыгжамырларының хөй кезии күштүг салгыннадыышкын кылыр дериг-херекселдер-биле хандыртынган. Олар таарымчалыг микро-агаар байдалын тургузары-биле тарааның үрелир чоруун болдурбайн, эки кадагалап, шыгжаар арганы берип турар. Белеткел черлеринге тарааны үзүк-соксаал чокка, хүн-дүн-даа дивейн хүлээп алырын хандырар төлээде, автомобиль чүъгүн дүжүрер 26 муң тускай дүжүрүкчүлерни тургускан. Оларның дузазы-биле 20—30 тонна чүъктүг автопоездини ийи-үш-ле минута иштинде хүлээп ап, чүъгүн дүжүрүп болур.

Чаа дүжүттү хүлээп алырының эң чугула черлери болур элеваторларны белеткээринче онза кичээнгейни салып турар. Дыка хөй областарда чаа элеваторларны немей кылып турар. Ол ышкаш ажыглалда турар шыгжамырларны септеп, алгыртпышаан, эрги дериг-херекселдерни чаазы-биле солуп турар. Бо талазы-биле ажыл эң ылангыя чоон талакы районнарда дыка калбарган. Бо черлерде тарааны хүлээп ап, ону арыглап, болбаазырадыр талазы-биле чамдык бергелер ам-даа бар боop турар.

Ажаап алыышкын үезинде тараа шөлдеринден эгелээш, оон шыгжамырларынга чедир бүгү-ле ажылдар чаңгыс аай, тудуш болур ужурлуг. Ынчангаш ажыл-агыйларны тус-тус тараа хүлээп алыр черлерге баш бурунгаар быжыглаарын, ажаап алыкчылар-биле белеткелчилерниң демниг ажылдаарын хандырарын көрүп турар. Баш удур шын кылып, тургускан графиктерни ёзугаар техниканы долдур ажыглап, тарааны дүн-хүн-даа дивейн, соксаал чокка сөөртүр болза, эң ажыктыг болурун дуржулга көргүзүп турар.

Бир мындыг чижектен көргүзейн. Донецк обласка эрткен чайын тараа ажаап алыышкынынга аңгы-аңгы черлерден барган тос муң хире автомобиль киришкен. Ол хире хөй машиналарны уцлап, башкалары-даа белен эвес болур: олар ажыл чок, анаа туруп, орта дугуржуушкун чок-даа ажылдап болур. Ындыг чүүлдерни болдурбазы-биле Донецкиге чүък автотранспортунуң область эргелелиниң шугуму-биле дүжүт сөөртүрүн башкарар талазы-биле областың оперативтиг төвүн тургускан. Ынчан автомобильдерни шуптузун чыынды отрядтарга чаргылааш, ажыл-агыйларга тус-тус хүлээндирип каан турган. Ынчаарга ол бөлүктерниң аразынга диспетчер харылзаазын база тургускан. Областың автомобиль эргелелиниң саналга төвүнүң ажылдап кылганы шак барымдаалаар графиги ёзугаар бүгү чолаачылар ажылдап турган. А ындыг графиктерни канчаар күүседип турарының нийти контролюн тараа хүлээп алыр черлер санында-ла тургускулаан диспетчер черлери кылып турган. Ол бүгүнүң түңнелинде комбайннардан дүжүттү элеваторларга чедир бичии-даа хожудаашкын болгаш чидириг чокка, кыска хуусаада сөөртүп турган.

Белеткел организациялары шык тарааны хүлээп алырынга болгаш кургадып, кылырынга ыяк белеткенип турар. Сөөлгү чылдарда бистиң бүдүрүлге черлеринде дыка улуг күштүг кургадылга дериг-херекселдерин тургускан. Оон ачызында колхозтардан болгаш совхозтардан өл-шык тарааны хүлээп ап болур аргалыг боop турар. Бо чылын тараа кургадыр черлерниң бүдүрүкчүлүү шакта-ла барык 8.000 тонна чедир улгадыр. Моон алгаш көөрге, бүгү чуртка чаңгыс-ла хонук иштинде үш миллион тонна хире тарааны кургадып ап болур-дур. Тарааны түр үеде кадагалаары-биле асфальтылап, дескилээн шөлчүгештерни кылырын көрүп турар.

Тарааның шынарын шалыпкын ёзу-биле тодарадырындан элеваторларның, тараа хүлээп алыр черлериниң чедишкинниг ажылдаары хамааржыр. Ынчангаш дыка хөй тараа хүлээп алыр черлерде автоматтыг тодарадыкчыларны тургузуп турар. Оон ачызында бо ажылды хол-биле кылбас болгаш тарааның өл-шыгының хемчээлин анаа аргалан ийи үш катап дүрген тодарадыр боop турар. Ол ышкаш кызыл-тастың клейковиназын-суузунуң тодарадыр чаа хевириниң таарымчалыг приборун специалистер база ап турарлар.

Тараа хүлээп алыр болгаш арыглап, болбаазырадыр бүгү-ле бүдүрүлге черлериниң коллективтери ажаап алыышкынга ыяк белеткенип турар. Янзы-бүрү курстарга, семинарларга, мурнакчы дуржулганың школаларынга 100 муң хире кижи боттарының билиг-мергежилин бедидип ап турар.

А. ЩЕРБАКОВ.

МАКТАЛДЫГЛАР

Барын-Хемчик райпозунуң хоочун чолаачызы коммунист В. Д. Биче-оол чүък автомашиназын 17 чыл иштинде үзүктел чок башкарып келген. Оон 1974 чылда хүлээп алганы ГАЗ-52 маркалыг машиназы 80 муң ажыг километрни капитал септелге чокка эрткен хирезинде ам-даа чаа хевээр. Кызыл-Мажалык — Кызыл, Кызыл-Мажалык — Абакан аразынга янзы-бүрү чүъктерни сөөртүп, бүдүрүлге планын доктаамал ажыр, 150 хуу чедир күүседип турар.

В. Д. Биче-оолдуң башкарган автомашиназы оон мергежилдиг болгаш камныг эдилээниниден, шагның кайы-даа үезинде кезээде белен турар. Оон эки ажылын, кижилерге эвилең, ээрүүге пайыралдыг мөзү-шынарын райпо коллективи, ында партия, профэвилел организациялары үнелеп, макталы шаңналга демдеглеп турар.

Василий Доржуевичиниң хөрээнде Ленинчи юбилей медалы, «Социалистиг чарыштың тиилекчизи» деп хөрек демдээ чайнап чоруур. Ол ышкаш респотребсоюзтуң эң эки чолаачызы демдектиң эдилекчизи.

Хоочун чолаачының кадайы Ира Опкан-ооловна база-ла ажылга кызымак, амыдыралга үлегерлиг кижи. Район банкызынга бухгалтер-кассирлеп 22 чыл ажылдаан. Ол база-ла коллективинде макталдыгларның бирээзи. Биче-оолдарның өстүрүп кижизиткен уруглары база-ла ада-иезиниң эки чаңчылдарын салгаан.

Ажыл-иш кижини каастаар дээри-ле шын. Биче-оолдарның бажыңынга кирген кижи шынап-ла магадаар. Приемник, холодильник, дааранып болгаш хеп чуур машиналар, өңгүр хевистер болгаш чадыглар, эъш-чемниң болгаш хептиң шкафтары...

Коммунистиг партияның болгаш Совет чазактың бүгү-ле чүвени кижиге, кижиниң чаагай чоруунга бараалгадып турарының ачызында, амыдыралдың улам-на чечектелиишкини моон безин илдең. Ала ёзунуң ол улуг сагыш салыышкынга улам сорук кирген, ак сеткилдиг ажылдап турар Биче-оолдар ышкаш макталдыглар бисте хөй.

С. ТАВА-САМБУ.

Выруский ыяш ажыл-агыйы — Эстонияда эң экилерниң бирээзи. Оон коллективи ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Ыяш ажыл-агыйының куркомитединиң болгаш адырының профэвилелиниң Төп Комитединиң шилчиир Кызыл тугу-биле каш удаа шаңнаткан.

Ажыл-агыйның ажылдакчылары беш чылдың доозукчу чылында шалыпчы ёзу-биле ажылдап турарлар. Ыяш ажыл-агыйы бедик бүдүрүкчүлүг техника-биле чепсеглеттинген. Күчүлүг шуушутурулганы ажыглалда киирген. Ону ажыглалга кииргени хөй күш үнер ажылдарны механизастаар болгаш анаа ажылдап турган ажылчыннарның чартыын хостаар арганы берген.

Коллектив амгы үеде янзы-бүрү ыяштарның 200 килограмм үрезиннерин чыып алган. 700 гектар черге чаа олуртуушкунну чорударынга ол четчир.

Бойдусту камгалаарының, арга-арыг амытаннарының чаагай чоруунуң дугайында сагыш салыышкын ажыл-агыйның ажылдакчыларының чугула сорулгаларының бирээзи.

ЧУРУКТА: Выруский ыяш ажыл-агыйының чаа шуушутурулгазында ыяшты бөлүктей чүдүрүп турары.

Э. ТАРПЕАНЫҢ фотозу.
(СЭТА-ның фотохрониказы).

ИЮНЬ 15 — СОҢГУЛДАЛАР ХҮНҮ

ЧОННУҢ БҮЗҮРЕЛИ

Бистиң кандидаттарывыс

ДААНДЫРГАН ажыл-херек дээш бот-харысалгалыы, бодундан болгаш өскелерден шыңгыы негелделиг болуру, массаны сорук кирип, оларның бот-идепкейинге даянары, четпестер-биле эптеш чогу, бүдүрүлгеге ажыктыг эки дуржулганы шиңгээдип алыры дээш чүткүлдүү — партийжи удуртукчунуң ажыл-чорудулгазының стилинге бир кол чүүл ол болгай. «Торгалыг» совхозта партком секретары, Тыва АССР-ниң Дээди Совединге соңгулда талазы-биле Дус-Дагның № 80 соңгулда округундан депутатка кандидат Василий Балчиевич Бюрбюнуң ажыл-чорудулгазының стилин манаа дүгжүп турар деп шуут-ла чугаалап болур.

«Торгалыг» — мал ажыл-агыйлыг совхоз, оон хой ажылы экономиказының кол адыры. Совхоз сөөлгү каш чылдарның дургузунда орулгалыг ажыл-агый боор келген. Тоску беш чылдың шиитпирлиг чылында совхозтуң ажыл-ишчилери планныг онаалдаларны күүседир талазы-биле районда эң дээре көргүзүглерни чедип алган. Мал продуктуларын бүдүрери көвүдээн. 1974 чылда турганы-биле деңнээрге, 1974 чылда бир хойга онаашгыр дүк кыргылдазы 500 грамм, өшкү дүгү 128 грамм немей көвүдээн. Күрүнеге саткан бир баш хойнуң ортумак деңзизи 2,6 кг, бода малдың 57 кг, чылгының 11 кг кылдыр немей өскен. Малдың баш саны өскен. Төрүүр чүс малга онаашгыр чаш мал төлүн камгалап алыры көвүдээн. Мал продуктуларын күрүнеге садарының улус ажыл-агый планын бүгү талазы-биле ажыр күүсеткен. Ниитиниң малынга бөдүүн чемнерни планназынындан ажыр белеткээш, мал чеминиң эргежок чугула курлавырын тургусканындан агаар-бойдустуң берге байдалында кыштаглаашкынны организастыг эрттирген, доозукчу чылдың эрткен беш айларында планныг онаалдаларын чедиишкининг күүседип турар.

Бо бүгү эки көргүзүглер чайгаар болу бербээн. Манаа совхозтуң мурнунда салдынып турар сорулгаларны чедиишкиннииг боттандырар дээш ажылчын-ишчилерниң күженишкиннериң мобилизастаар, оларның чогаадыкчы аргаларын болгаш бот-идепкейин көдүрер талазы-биле совхозта партия комитединиң, оон секретары эш В. Бюрбюнуң башкарыкчы ролюнуң болгаш чон ортузунда чорудуп турар политиктиг, организакчы ажылдарының дээштиг салдарындан улуг хамаарылгалыг болган.

Партком коммунистерниң күжүн совхоз бүдүрүлгезинге таарыштыр хуваарынче доктаамал кичээнгейни салып турар. Оон учётунда турар 115 коммунистерниң 57 хуузу совхоз бүдүрүлгезинде. Хойжу бригадаларда, автопаркта бригада партия эге организацияларын, хову-трактор бригадазында партия бөлүүн тургускан. Партком кежигүннерни совхоз бүдүрүлгезиниң кол-кол адырларында быжыглаан. Бүдүрүлгеге коммунистерниң авангардчы ролюн бедидерин чедип алыры-биле кижизидилге ажылдарын чорудуп, олардан негелдени күштелдирген. Онаашкан ажылынга харысалгазын кудуладып, чавыс көргүзүглерлиг болган коммунистерни онза кичээнгейге ап, партийжи харысалга көргүзеринге чедир хемчеглерни ап турар.

БҮДҮРҮЛГЕДЕ ажылдап турар коммунистерниң аразында хойжулар Х. Кара-оол, Д. Доржу, кадарчы Д. Ногай-оол, тракторист В. Майынды, чолаачы Д. Кара-оол болгаш өске-даа күш-ажылчы кызымак, чогаадыкчы инициативазы-биле өскелерге үлегер-чижээн көргүзүп, коммунистиң авангардчы ролюн бадыткап турарлар хөй.

Партия хуралдарының кижизидикчи болгаш мобилизакчы ролюн бедидеринче, анаа чугаалажыр айтырыгларны шын шилип алырынче, коммунистерниң шүгүмчүлелдиг саналдарын болгаш хуралдарга хүлээп алган шиитпирлерниң күүселдезин боттандырарын контрольдаарынче партком доктаамал кичээнгей салып турар. Сөөлгү бүдүн чартык чылдарның дургузунда совхозтуң бүгү коммунистериниң хуралдарынга совхоз бүдүрүлгезиниң ажыктыын бедидеринге коммунистерниң авангардчы ролюнуң дугайында, коммунистер Устав негелделерин күүседип турарының, хой ажылын хөгжүдер талазы-биле хемчеглер дугайында, социалистиг чарышты организастаарын массалыг болдурарының, совхоз ажылчыннарының экономиктиг өөредилгезиниң дугайында болгаш өске-даа партийжи амыдыралга болгаш ажыл-агыйга холбашкан чугула айтырыгларны чугаалашкан. Хуралга хүлээп алган шиитпирлер кыска болгаш тодаргай, чүүл бүрүзүнде айыткан хемчеглерни күүседир хуусааларын, харыылаар кижилерин айтып кааны-биле оон күүселдезин негээри болгаш хынаары база тодаргай боттуг болуп, коммунистерниң оларга даандырган ажыл-херек дээш бот-харысалгазын бедидеринге дээштиг боop турар.

ПАРТКОМ, оон секретары В. Бюрбю совхозтуң тускай эртемниглериниң ролюн болгаш бот-харысалгазын бедидер талазы-биле үргүлчү сагыш салып, оларны хөй-ниитичи ажылдарга идепкейлиг киириштирип турар. Тускай эртемниглер бүрүзү хууда перспективтиг планныг. Кол зоотехник К. Балдан-оол, малдың улуг эмчизи С. Майор оларның ажылының дугайында отчёттарын парткомга дыңнап, чугаалашкан. Тускай эртемниглерниң эгелекчи саналдарын деткип, оларга даянмышаан, ажыктыг дуржулгаларны совхоз бүдүрүлгезинге ажыглаарынга дузаны чедирип турар. Чижээ, кышкы үеде хой суггарар сугну улуг доскаарларга куткаш, адаан оңгаштаап анаа өдек, көржен олап тургаш чылыг суг-биле суггарар тес-хемчилерниң дуржулгазын ажыглаар деп зоотехник К. Балдан-ооллуң саналын партком деткээш, ону дыка хөй коданнарга шиңгээдип ажыглаан. Ол ышкаш чайгы үеде малды эки одарлыг тайгаларга үргүлчү одар солуп боттаңнап көжүп чораш одарладып семиртир талазы-биле Х. Кара-оол, Д. Доржу, Т. Осур-оол болгаш өске-даа мурнакчы малчыннарның дуржулгазын ажыглаар дугайында тускай эртемниглерниң саналын сайгарып көргеш, ону ажыглаарын партком организастап чоруткан. Оон түңнелинде малчыннарның хөй кезии эки одарлыг тайгаларга боттаңнап чайлаглаан. Кыштагларда түлендир дүктү чыыр ажылды база-ла организастаан.

Бо аргаларны ажыглаанының түңнелинде мал продуктуларының бүдүрери көвүдээн, оон шынары бедээн. Ону мындыг чижектерге бадыткап болур. 1974 чылда совхозтуң күрүнеге саткан шээр малының 72 хуузу, мыйыстыг бода малдың 51 хуузу, чылгының 60 хуузу ортумактан өрү деңгелделиг кылдыр хүлээп алдынган. Күрүнеге 4 тонна дүктү пландан ажыр саткан. Чүгле кыштаглардан безин тонна хире дүктү чыып алган.

ПАРТКОМ секретары В. Бюрбюнуң саналы-биле социалистиг чарыштың дээштиг салдарын бедидер, мурнакчыларның дуржулгазын калбаа-биле нептередир сорулга-биле партком ай санында болур бригаданың малчыннар хүнүн аразында чаржып турар ийи бригадаларның малчыннарының чаңгыс черге чыып алгаш эрттирип, аңаа бригадаларның болгаш малчыннарның аразында чарыжың түңнеп, мурнакчыларның дуржулгазын солушкуп турарын эрткен чылдың төнчүзүнден бээр практикалап турар. Бо арга болза бир бригадада ажыктыг эки аргаларны өске бригада ажыглаарынга, малчыннар боттарының аразында ажыл, амыдыралы-биле таныжып алырынга, арга-дуржулгаларын солчурунга чогумчалыг боop турар.

СОЦИАЛИСТИГ чарыштың түңнелдерин үндүрүп, чарыштың мурнакчыларынга материалдыг болгаш моральдыг деткимче көргүзүп, мактап, шаңнаар, көскү агитацияга чырыдып көргүзер талазы-биле ажылды багай эвес организастап, аңаа профэвилел, комсомол болгаш өске-даа хөй-ниити организацияларын идепкейлиг киириштирип турар.

Тыва АССР-ниң Дээди Советинге депутаттың кандидады Василий Балчиевич Бюрбюнуң удуртуп турары партия комитединиң ажыл-чорудулгазында чамдык чижектерни мында көргүскен. Бүдүн улуг коллективте партия комитединиң организакчы, идеологтуг болгаш ажыл-агый талазы-биле ажыл-чорудулгазы хөй талалардыг болгаш янзы-бүрү. Оларның эки-даа талалары, чедир шиитпирлеттинмээн, аскап турарыдаа бар. Чогум-на ажыл-херекке четпестерни илередип, чедир шиитпирлеттинмээн айтырыгларны ажып эртерин партийжи принципиалдыы-биле сайгарып шыдаар ындыг стиль болгаш арга бо парткомнуң, оон секретары В. Б. Бюрбюнуң ажыл чорудулгазында бары бүзүрелдиг.

Депутатка кандидат кылдыр чоннуң «ону алааны — аңаа оларның аажок улуг бүзүрелидир.

В. ОЧУР-ООЛ.
«Шынның» штаттан дашкаар корр.

ТЫВА ДЫЛДА

Амгы үениң шылгараңгай чогаалчызы М. А. Шолоховтуң 70 харлаанын эрткен айда бүгү чурт демдеглеп эрттирген болгай. Улуг чогаалчының чогаадыкчы ажыл-чорудулгазынга тураскааткан делгелге Москвада, Күрүнениң литература музейиниң залдарында бо хүннерге чедир туруп турар. ■

Делгелгеде чогаалчының хол-биле бижээн ажылдары, чагаалары, ховар чуруктар, уран чурулганың янзы-бүрү материалдары, номнар, журналдар, чарлалдар болгаш өске-даа документилер киргилээн. Делгелгениң хөй кезиин М. Шолоховтуң чогаалдарының ССРЭ-ниң улустарының аңгы-аңгы дылдарында үнгүлээн номнары ээлеп турар. Ол номнарның аразында тыва дылда үнген номнар база бар. Ол дээрге О. Саган-оолдуң очулдурганы «Аңдарган кур чер» деп роман, Н. Таваа-Самбуунуң очулдурганы «Кадарчы» деп аттыг чечен чугаалар чыындызы-дыр.

Ю. ИВАНОВ.
Күрүнениң литература музейиниң улуг эртем ажылдакчызы.

НИИТИНИҢ МАЛЫНГА ЧЕТЧИР ЧЕМНИ, ЧЫЛЫГ КАЖАА-ХОРААНЫ БЕЛЕТКЭЭР

(Төнчүзү. Эгези 1-ги арында). каның «Сельхозтехника» каттыжыышкыны-биле кады ажылдап кылыр.

Респотребсоюз колхозтарның болгаш совхозтарның, хоорай, кѳдээ болгаш суур Советтериниң чагыгларын ёзугаар мал чемин хол-биле белеткээринге эргежок чугула кадыыр, чаныы, айыыр, дырбааш, хендир ышкаш херекселдерни сѳѳртүп эккеп, ажыл-агыйларга болгаш чурттакчы чонга садарын хандырар; мал чеминиң белеткелинде, ниитиниң мал ажылының объектилериниң тудуунда болгаш септелгезинде ажылдап турар ажылчы чоннарның садыг болгаш ниитиниң чемнениилгезин организастаар талазы-биле хемчеглерни ажылдап кылыр болгаш боттандырар. Ол ышкаш Культура министерствозу, Кинофикация эргелели, Чоннуң амыдырал хандырылга министерствозу, Кадык камгалал министерствозу чайгы кѳдээ ажыл-агый, септелге-тудуг ажылдарында ажылдап турар кѳдээниң ажыл-ишчилериниң болгаш ыраккы одарларда малчыннарның культура, амыдырал болгаш медицина хандырылгазының планнарын ажылдап кылыр болгаш боттандырар.

Малга быжыг чем баазаны тургузары-биле кады кыштаглаашкынга материал-техниктиг болгаш организас-ажыл-агыйжы белеткелдерни октябрь 1-ге чедир доозарын Кѳдээ ажыл-агый министерствозунга, «Скотопром» болгаш «Тыва кѳдээ тудуг» трестерге, СЭКП райкомнарынга болгаш райкүүскомнарга, колхозтар баштаар черлеринге, совхозтар директорларынга партия обкомунуң бюрозу болгаш республиканың Министрлер Чѳвүлели даасканы. Бо сорулга-биле сүмелээри болза:

— кержээлиг болгаш ажыл-агыйжы арга-биле тудуп турар бүдүрүлгениң, чуртталганың болгаш культура-амыдыралдың чаа объектилериниң тудуун республиканың Министрлер Чѳвүлелиниң айыткан хуусаазында доозар, тудугларны ажыглалга киирериниң хуусаазынга болгаш шынарынга доктаамал контрольду тургузар.

Кѳдээниң бүгү ажыл-ишчилерин мал чеминиң белеткелинче хаара тудары, хоорайларның болгаш район тѳптериниң ажылчыннарының болгаш албан-хаакчыларының талазындан колхозтарга болгаш совхозтарга шеф дузаламчызын улуу-биле кѳргүзери, мурнакчыларның дуржулгазын пропагандалаары болгаш нептередири, техниканы, материал-техниктиг курлавырларны болгаш кижи күжүн, бедик бүдүрүкчүлүг ажыглаарын организастаары, ниитиниң малын чем-биле хандырар талазы-биле сорулгаларны боттандырар, кыштаглаашкынга белеткенир болгаш ону чедиишкинниг эрттирер дээш бедик харысалгалыг болуруунуң байдалдарын бүгү коллективтерге тургузары мал чеминиң белеткелиниң кампаниязының үезинде организакчы болгаш масса-политиктиг ажылдың кол сорулгазы болур деп, доктаалда айыткан.

Мал чеми белеткээр болгаш септелге-тудуг бригадазы бүрүзүнге партияның, партия-комсомолдуң түр бѳлүктерин болгаш профэвилелдер бѳлүктерин тургузары эргежок чугула. Оларның сорулгазы болза мал чеминиң белеткелинде ажылдап турар кижилерниң социалистиг чарыжын калбартыры, ажылдың түңнелдерин доктаамал үндүрерин, хана парлалгазының үндүрүлгезин, оларның ажылдаар черлеринге солуннар болгаш сеткүүлдер чедирилгезин, беседаларны база политинформацияларны эрттирерин хандырары болур.

Районнар аразында чарыштың тиилекчилерин шаңнаары-биле СЭКП обкомунуң, Министрлер Чѳвүлелиниң, облпрофчѳвүлелдиң болгаш ВЛКСМ обкомунуң шилчиир үш Кызыл тугун бадылаан. Кызыл туктарны тыпсырының дугайында негелдени бадылаан.

Республиканың партия, профэвилел, комсомол организациялары, ажылчы чоннар депутаттарының Советтери, коммунистери, комсомолчулары, бүгү ажылчы чоннары ниитиниң малын чем-биле хандырар болгаш мал кыштаглаашкынынга белеткелдерни хандырар талазы-биле кѳрдүнген планнарның болгаш хемчеглерниң чедиишкинниг күүседиринче болгаш ажыр күүседиринче боттарының күжениишкиннерин мобилизастаар дээрзинге бүзүреддиин СЭКП обкомунуң бюрозу болгаш Тыва АССР-ниң Министрлер Чѳвүлели илергейлээн.

УЛУГ-ХЕМЧИЛЕР БО ЧЫЛЫН КҮҮСЕДИР БЕ?

«Шынның» болгаш Тыва радионуң каттышкан рейдизи

(Эгези 1-ги арында).

шиналарны алырып каапкан. Оларга кым-даа хол дегбээн. Пунктуга 100 машинаны тургузар ужурлуг. 70 хире эрги машина бар. Оларның чежези ажылдап болуру ам-даа тодараттынмаан. Машиналарны септеп аайлаарынче ийи ажылчын чүгле июнь 4-те эгелеп кирген.

— Кажан доозар силер? — деп, олардан айтырдывыс.

— Чартык айдан эвээш эвес үе негеттинер боор — деп, эдикчи Сергей Реженок харыылады.

Машиналарны шагда-ла септеп, белеткеп алыр турбуже, кыргылда элек дээш, ол ажылды соңгаарладып келген. Бир эвес ажылчыннар немевес болза, пунктуга септелге ажылы хой кыргылдазынга чедир доостуру берге. Ол арзында совхозтуң бо чылын кыргыыр хою эвээш эвес: 24 муң баш. Күрүнеге садар дүк планы 89 тонна. Пунктуга электрилиг 100 машинаны тургузар-даа болза, анаа 60—80 хире кижи ажылдаар, 20—30 машина кыргыкчы чогундан анаа турар апаар. Кыргыкчылардан чүгле 10 хире кижи дүрген арга-биле кыргып билир. Өскелери хойну хүлүп алгаш кыргыыр.

Бо ажыл-агыйның хою нарын дүктүг болгаш, кыргылданы июнь 20-ден эгелээр деп турар. Анаа чедир ам-даа үе бар. Ынчалзажок элек дээш соңгаарладыр болза хоржок. Амгы байдалдан алырга, совхозтуң удуртукчулары кыргылдага белеткелди оожум чорудуп турары илдең.

«Ак-Туруг» совхозтуң хойжулары бо доозукчу чылда күрүнеге 64 тонна дүктү садарын хүлээнген. Ажыл-агыйның хою чартык бѳдүүн дүктүг. Анаа 29 муң баш улуг хойну, 8 муң хураганны кыргыыр. Совхозтуң ийи салбырында ийи пункт бар. Ак-Туругда пунктуга 50 хачы турар. Оон 38-ин тургускан, ында септелге чаа эгелээн. Кызыл-Даг пунктузунда байдал оон муң-не дээре: 52 эрги хачыны эдип таарыштыргаш, солуурун солуп, 12 чаа хачыны тургускан. Анаа ажылды чоокку хүннерде эгелеп болур апарган. Час соок болган ужурунда, кыргылда орайтап турар. Ынчалзажок ам хойларның дүгү тоглап эгелээн. Ынчап баар орта, пунктулар септелгези доозулгуже чедир, дүгү хозаан хойларны аалдардан аралап кыргыыр 17 кижини тускайлаан. Олар машина-биле кодааннарны эргип, дүгү тѳктүп чоруур хойларны хол хачызы-биле кыргып турар.

Хой кыргылдазынга белеткел «Найырал» совхозта база-ла дээре эвес. Ол — районда эң-не хой хойлуг ажыл-агый. Анаа бо сезонда 31 муң хойну, 7 муң хураганны кыргыыр. Ажыл-агыйда кыргылданың беш пунктузу бар. Оларның ийизи Улуг-Хемниң ол чарында. Ол ийи пункт кандыг байдалдыг болуп турары билдинмес. Хем суу улгаткаш, ынаар кежери бергедеп турар. Совхозтуң директору эш С. Текеевтиң чугаазындан алырга, арткан үш пункт кыргылдага белен.

Үрбүннүң кыргылда пунктузунга каттышкан рейд бригадазы баарга, ында чүү-даа кылдынмаан болган. Бо пунктуга 36 машинаны тургузар ужурлуг. Ону тургузар хамаан чок, хой салгаш кыргыыр ширээлер безин салдынмаан. Электри дамчыдылгазын киирбээн. Пунктуга эвээш эвес септелге ажылдарын кылыры негеттинип турар. Ол арзында, дүгү хозалып, кыргыыр четкен хойларлыг 20 ажыг кодан Үрбүн чоогунда келген. «Дүк тоглап эгеледи, кажан кыргыыр чүве ирги?» деп, хойжулар дүвүреп турар. Дарый хемчег албас болза, пункт белен болгужеге чедир ол хойларның дүгү тоглап дүжери чугаа чок.

Районнуң алды ажыл-агыйындан каттышкан рейд бригадазының хынап кѳргени дѳрт совхозта кыргылдага белеткелдиң байдалы ындыг-дыр. Ажыл-агыйларның хой нуруузу хойну кыргыырынче июнь 10-дан эгелеп кирер. Ам хуусаа келген. А кыргылдага белеткел чаңгыс-даа ажыл-агыйда бүрүнү-биле доозулбаан.

Бо районда эң-не дүвүренчиг чүве болза, дүк савалаар пестерниң болгаш машина бизи чаныыр херекселдиң чок болуп турары. Бо чүүлдер-биле хандыртынган чаңгыс-даа ажыл-агый чок. Шуптузу-да: «Дүк савалаар материалга, чаныыр херекселге чагыгны киирген бис. Ону чоокку хүннерде бээр боор» дижип турар. Рейд бригадазының кежигүннери Кызылга келгеш, Респотребсоюзтуң белеткел эргелелиниң чиг-эт садып алыр килдизиниң начальниги Г. Р. Елисеев-биле болгаш «Сельхозтехниканың» республика каттыжыышкынының даргазы С. М. Мешкорудников-биле ол дугайын чугаалашкан. Дүк савалаар материалды болгаш бис чаныыр чүүлдү чоокку хүннерде олар чорудуп бээрин аазаан.

Оон аңгыда, Улуг-Хемниң ажыл-агыйларында кыргылдага белеткелде бир четпес чүве — хой кыргыыр кижилерниң ам-даа четчелевээни болур. Оларны кыргылда эгелээрде четчелээр бодап турар. Ол шын эвес. Кыргыкчыларны баш удур белеткеп, оларны ажылдың график-планы-биле, чарыштың негелделери-биле, ажыл телевири болгаш шаңнап-мактаарының хемчеглери-биле таныштырар, дүрген арга-биле кыргыырының семинарын организастап, анаа ѳѳредир херек. Ажыл-агыйларда класстакчылар бар. Ынчалзажок оларның мергежили куду. Ол дугайын эрткен чылдың фабрикадан келген торгаалдары херечилеп турар. Бөже база-ла кичээнгей салдынмаан.

Улуг-Хемниң ажыл-агыйлары бо доозукчу чылда күрүнеге дүк садарының планын күүседиринге бүзүреддиг болуп турар. Планны күүседип болур арга оларда бар. Ынчалзажок кыргылда кампаниязынга белеткелде үстүнде илерээн четпестерни дарый чайладырының хемчеглерин албас болза, ол болдунар аргалар боттанмайн барып болур. Ынчангаш ажыл-агыйларның удуртукчулары, тускай эртемниглери, парткомнар, ажылчын комитеттери кыргылдага белеткелди хүн бүрүнүң контролюнга ал, ону шалыпкын доостургаш, хой кыргылдазынче организастыг кирери негеттинип турар.

Каттышкан рейд бригадазы:
К. ИРГИТ,
Кѳдээ ажыл-агый министерствозунуң хой ажылының килдизиниң улуг зоотехниги;
Д. АРАКЧАА,
районда радиодамчыдылгазының редакторы;
Д. СИРИН,
Тыва радионуң корреспондентизи,
К. АРАКЧАА,
«Шынның» тускай корреспондентизи.

ДЕЛЕГЕЙ БО ХҮННЕРДЕ

КНО-НУҢ ҮНДЕЗИНИ

Каттышкан Нациялар Организациязының догуннап келген бүгү үжен чылдарының дургузунда Совет Эвилели КНО-нуң Уставының бедик сорулгаларын болгаш принциптерин ескерлиш чокка камгалап келген. Дайын соондагы үеде ССРЭ-ниң даштыкы политиказының чугула талаларының бирээзи харын ол болуп келген деп тодаргай чугаалап болур. Ындыг угланыышкынның эргежок чугулазы, **бирээде,** Совет Эвилели КНО-ну тайбыңны быжыглаарының чугула чепсээ кылдыр кезээде кѳрүп келгени-биле болгаш бѳгүн-даа база ынчалдыр кѳрүп турары-биле, **ийиде,** КНО-нуң догуннап келгениниң болгаш ажыл-чорудулгазының бүгү үе-чадаларында оон Уставы чүзүн-баазын халдаашкыннарга болгаш кыжаныышкыннарга херек кырында таваржып турганындан ону камгалаары негеттинип турганы-биле болдунган.

КНО-нуң чиңгине секретарынга ССРЭ-ниң чазааның чоруткан болгаш чаа парлаттынган чагаа чогум-на харын ол сорулгага — КНО-нуң Уставын камгалаарынга бараан болур. Делегейде улуг үнелелди болдурган ол документиде күрүнелерниң бүрүн деп эргезиниң, улустарның хосталгазының болгаш бот баш миннип шиитпирлеттинериниң, янзы-бүрү социал тургузуглуг күрүнелерниң тайбың кожа-хелбээ догуннаашкынының чептиг демократтыг принциптери КНО Уставының үндезини болур деп онзалап демдеглээн. Каттышкан Нациялар Организациязының 30 чыл ажыл-чорудулгазының түңнелдери оон Уставы үениң негелделеринге, ол организацияның мурнунда турар сорулгаларга дүгжүп турарының дугайын бүзүреддиг чугаалап турар.

КНО-нуң Уставын ѳскертир, эде кѳѳр дээр саналдарны янзы-бүрү, харында удурланышкак бодалдар-биле кѳдүрүп турар. Бир талазында, тайбыңның болгаш делегейге кады ажылдажылганың дайзыннарының кара сагыштыг хѳделиишкиннери мырыңай илдең. «Империалистиг бѳлүктер КНО-ну Нациялар лигазы чижектиг маргыжыышкыннар клуву, кандыг-даа ужур-утка чок хоозун декларациялар чарлаар чер болдурар дээр оралдажыышкыннарын соксатпайн турарлар. Бүгү-ниити тайбыңны хандырар болгаш быжыглаар талазы-биле бодунуң политиктиг кол сорулгазын күүседиринден ол организацияны чардыктыырын олар оралдажып турарлар» — деп, СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары Л. И. Брежнев демдеглээн.

Өске талазында, организацияның кежигүннери чамдык күрүнелер Уставка ѳскерилделер киирерин деткивишаан, КНО-нуң шиитпирлериниң эки дээштиг болуруң хандырар дээр күзелин барымдаалап турар. Оон-биле олар болза, сѳѳлгү чылдарда КНО-нуң хүлээп ап келгени дыка хѳй тодаргай, боттуг саналдары күүсеттинмээн таварылгаларны чептүг-биле айтып турарлар.

Ынчалзажок КНО органнарының чамдык ажыктыг шиитпирлери саазын кырында артып турарының, колониалдыг-расачы тергиилелдиң чүдек-бужар ѳѳлганнарының ам-даа эчизинге чедир узуткаттынмааның, делегейниң чамдык девискээрлеринде дайын айыылының одагларының артпышаан турарының чылдагааннары Уставта эвес-ле болгай. Ол дээрге, КНО кежигүнү чамдык күрүнелерниң Уставтың негелделерин сагывайн, Уставта чарлаттынган принциптерни болгаш сорулгаларны үреп турарының уржуу-дур.

КНО-нуң Уставы амгы-даа байдалында КНО идепкейлиг рольду ойнаар, делегейниң эң чугула бүгү айтырыгларын шиитпирлээринге киржир арганы бүгү чурттарга, оларның арзында Африканың, Азияның болгаш Американың КНО-га сѳѳлгү үелерде киргилээн он-он аныяк күрүнелеринге база бериң турар.

КНО-нуң Уставының кол принциви — Айыыл чок чорук Чѳвүлелиниң доктаамал кежигүннериниң чаңгыс үннүг болуруунуң принцивин сагыырының онза чугулазын амыдырал кѳргүскен. Бүгү делегейге тайбыңны болгаш айыыл чок турар байдалды деткииринге шуут чѳрүшкек сорулгаларга делегейниң ол чугула органын ажыглаар дээр чорукка удур Айыыл чок чорук Чѳвүлели быжыг мѳѳндак болуп келген болгаш болуп-даа турар.

Ол принцип чокта КНО-нуң бодунуң амгы бүдүжүнге догуннаашкыны-даа бодаттынар аргазы чок, чүге дээрге, ол принцип КНО-нуң бүгү мага-бодунуң үндезининиң кол чүлү болуп турар болгай.

КНО-ну божаңнатпас, харын ол организацияның Уставы болур оон үндезинин быжыглаар — янзы-бүрү ниитилел тургузуглуг күрүнелерниң делегейде ол эң калбак шуулганында тѳлээлеттирген бүгү чурттарның сорулгазы ол болур. КНО-нуң Уставының дугайында айтырыг талазы-биле ССРЭ-ниң чазааның чагаазы харын ол сорулгага бараан болур.

В. ГОНЧАРОВ,
СЭТА-ның тайылбырлакчызы.

АМ ШИИТПИРЛЕТТИНИП ТУРАР

ГАВАНА. (СЭТА). Португалияның революстуг чорудулгазының келир үези ам хамыктың мурнунда эң-не кошкак чүүл кылдыр санадып турар экономикадан хамааржыр деп, куба журналистерге берген интервьюзунга Португалия Республиканың президентизи Ф. Кошта Гомеш медеглээн. Ол интервьюну Кубаның Компартиязының ТК органы «Гранма» солун парлаан.

Португалияга чоруттунган соңгулда соңгукчуларның калбак идепкейин болгаш чон Чепсектиг күштер шимчээшкинин, чуртта калбарып турар депшилгелиг чорудулганы шынап-ла деткип турар дээрзин кѳргүскен. Соңгулданың түңнелдери херек кырында португал революцияның хѳгжүлдезиниң социалистиг оруун чаңгыс эп-сеткилдиг чүүлдүзүнүп кѳргени болган. Социалистиг ниитилелди тургузарының оруу-биле бурунгаарлаар дээн күзелинге чаңгыс эвин чон болгаш Чепсектиг күштер шимчээшкини кѳргүскен деп, Ф. Кошта Гомеш чугаалаан.

Делегейниң улустары-биле, ылаңгыя социалистиг чурттарның улустары-биле найырал дээрге бистиң чугула чаалап алыышкынывыс-тыр. Харылзаа-холбаалар бисти байыдып, бистиң онзагай байдалдарывыска ажыглаттынгы дег арга-методтарны бистиң тып алырывыска дузалап турар деп, Португалияның президентизи түңнеп чугаалаан.

ДОПЧУ МЕДЭЭЛЕР

● **БЕРЛИН.** ГДР-ниң найысылалынга алдарлыг немец чогаалчы Томас Маннының тѳрүттүнгенинден бээр 100 чыл болган оюнга тураскааткан байырлыг хурал болган. Ол хуралга ГДР-ниң культура министри Ганс-Иоахим Гофман болдуңуң илеткелинге ГДР-ниң улузу Томас Манны сѳстүң улуг мастери, фашистиг араатан-зыг чорукка удур демиселге эвилелчи кылдыр кѳрүп турар деп демдеглээн.

● **ХЕЛЬСИНКИ.** Финляндияның социал-демократтыг партиязының Ювяскюль хоорайда эртип турар съездизинге ФСДП-ның чаа даргазынга К. Сорсту соңгаан.

● **ТАНАНАРИВЕ.** Амгы кѳдээ ажыл-агый чылында Мадагаскар 125 муң тонна чигир бүдүрерин планнап турар. Ол болза эрткен чылдыындан 15 муң тонна хѳй. Чигир бүдүрүлгезин кѳвүдедир сорулга-биле республиканың чазла чигир тростнигиниң тарымал шѳлдерин улгаттырар талазы-биле хемчеглерни ап турар. Оон тарылга шѳлү 1972 чылда 30 муң гектар турганындан 1974 чылда 34 муң гектарга чедир ѳскен.

● **ВАШИНГТОН.** Амгы үеде АКШ-та 57 миллион американнар кѳңгүс номчуп-бижий албас ийикпе, азы арай деп номчуп, бижип турар. АКШ-тың кол саналга эргелелиниң дыңнатканы-биле алырга, 500 млн. доллар чарыгдалдарны үндүрзе-даа, чазак сѳѳлгү тос чылдарның иштинде бижик билбестерниң ниити санының чүгле 1 хире хуузунуң ѳѳредилгезин организастап шыдаан.

(СЭТА).

АНГОЛА: демисел үргүлчүлевишаан

Даштыкының дарлалындан хосталган чурттарның экономиктиг болгаш политиктиг амыдыралында кол туруштарны бодунга хевээр арттырып алырын оралдашпышаан, империализм эң-не кажар болгаш бузуттуг аргаларны хереглеп турар дээр дугайын Африканың мурнуу чүгүнде боор турар болуушкуннар база катап херечилеп турар. Оон сундуккан аргалары — ѳнчүк-чѳңгээлер, боо-чепсектиг, күткүлдүг үүлгедиглер, дужамыктыг шаптыктаашкыннар ол-дур.

Португалияның колониязы чораан чурт болур шиивилеттинген бойдус курлавырларының талазы-биле Африкада Мурнуу Африка Республиканың соонда ийи дугаар черде турар Анголаже империализм онза күжениишкин салып турар. Хамаарышпас кылдыр ноябрь 11-де чарлаттынар ужурлуг ол чуртка англи-америк компания, нефтиниң америк «Галф Ойл» компаниязы, Барыын Германияның «Минейра де Лопту компаниязы» дээн ышкаш, ѳске-даа шак ындыг күчүлүг монополиялар шагдан тура быжыг туттунуп келген. Алмаз, алдын, мѳңгүн, демир болгаш чес рудазы, фосфориттер талазы-биле эң байлак черлерни ажыглавышаан, олар оон тоол-домакта дег хѳй ажык-кончааларны ап турарлар.

Чурттуң колония байдалдан хосталып үнерин моондактап каалтар, ооң тускай хамаарышпас болгаш депшилгелиг хѳгжүлдезин болдурбас дээш чүткүп турар даштыкы болгаш иштики реакцияның Анголада идепкейжип турары шак ооң-биле тайылбырлаттынар. Боттарының сорулгаларын боттандырар дээш ол күштер шилчилге чазаанда кирип турар үш хосталгалыг шимчээшкиннерниң аразын эптерештирер, дыл-домактары аңгы-аңгы аймак-бѳлүктериниң аразынга ѳжээннежилгениң үрезиннерин чажар, хамаарышпас чорук дээш демиселге ангола улустуң чедиишкиннериниң үне-тѳлевин кудуладыр деп оралдажып турар. Улус массаларының ортузунга депшилгелиг күштерниң салдарының ѳскени-биле ноябрь айда даштыкы монополияларның Анголада үптекчи ажыл-чорудулгазын чок кылып шыдаптар ёзулуг-ла улусчу чазак эргечагырга кире берейне дээш реакцылыг бѳлүктер айыылзынып турар деп, «Африк-Ази» журнал бижээн. Ангола улустуң антиколониалдыг демиселин 1961 чылдан бээр баштап келген Анголаны хостаары дээш Улусчу шимчээшкин деп дайынчы Революсчу-демократтыг партия ажыл-чорудулганың чогум-на ындыг программазы дээш туржуп турар тѳлээде, империалистиг реакция бодунуң кол согуушкунун олче угландырып турар. Оон-биле кады реакция Барыын чүктүң империалистиг бѳлүктериниң акша-хѳреңгизинге тоткан чурт иштиниң чамдык эрге-дужаалзырак ажылдакчыларын болгаш бодунуң шиишкиннерин ажыглап турар.

Ылаңгыя байлак нефтилиг Кабинда районун Анголадан чара кирип алыр дээн оралдажыышкыннарынга реакция «Кабинданы хостаарының фронтузу» дээр чүүлге даянып турар. Оон хардаачыларының бирээзи, Барыын чүктүң бир нефть компаниязының директору чораан Чиуфунуң дузазы-биле анаа Улусчу-демократтыг партияның отрядтары-биле боо-чепсектиг мѳсилдежилгелер организастаттынган турган. Ол боо-чепсектиг ѳнчүк-чѳңгээлерниң үезинде муң ажыг кижи ѳлүрткен. Чонга удур ол организация антиколониалдыг демиселдиң чылдарында чурттан ырак дашкаарга, америк дайынзырактарга, а ооң соонда кыдат инструкторларга азырадып турган.

Ангола улустуң хостуг болур чоруунуң дайзыннарының ѳнчүк-чѳңгээлиг үүлгедиглерин буруу шаппышаан, Африканың болгаш бүгү делегейниң депшилгелиг хѳй-ниитизи Анголаның хамаарышпас чоруун чарлаарының мурнуу чарында чуртка албадап дѳгеттиргеш ол берге демиселге Анголаның революсчу, депшилгелиг күштери тиилеп үнер дээрзинге ынанып илергейлеп турарлар.

Ю. ФЕДУТИНОВ.
(СЭТА).

НАТОЧУ СУРТААЛДАР БОЛГАШ ЧАВЫРЛЫЫШКЫН

Май 29—30-де Соңгу Атлантика блогунуң Брюссельде штаб-квартиразынга НАТО чѳвүлелиниң ээлчеглиг, сессиязы болган. Ол сессия политика хайгаарапкчыларының бедик кичээнгейин хаара тудупкан. Ол чорукка элээн каш байдалдар идиг берген.

Чүнүң-даа мурнунда, ол сессия кончуг бедик деңнелге эрткен: ооң ажылынга блоктуң 14 кежигүннери чурттарның күрүне азы чазак баштыңчылары киришкен. 15-ки чуртту, Францияны, ооң президентизи В. Жискар д'Эстен сессияга олуржурундан ойталаан чүве болганда, даштыкы херектер министри тѳлээлээн. Оон аңгыда ол болза, Европага АКШ-тың президентизи боор бир-ле дугаарында чедип келген Дж. Фордтуң Европа дипке «дебюду» болган. Мурнуу-чѳѳн Азияга Американың даштыкы политиказының хѳй санныг чедимче чок чоруктарының соонда удатпаанда НАТО-нуң дээди чадага ужуражылгазын чыылдырган үези база-ла сонуургалды күштелдирген.

Дээди удуртукчуларның олуржуруунуң эргежок чугулазы болза, иштики чѳрүлдээлерниң түңнелинде улуг тиглениишкиннерлиг апарган ол шериг эвилелиниң дѳжээн септеп алыр дээн НАТО-нуң удуртукчу бѳлүүнүң чүткүлү-биле болган. Ол тиглениишкинниң хамыын сессияның ажылы кѳргүскен.

Индий-Кыдаттан холун хостап алгаш, Каттышкан Штаттар ам Европаның херектеринге улам улуг кичээнгейни салыр болгаш капиталистиг делегейниң баштыңчызы ролюндан ол ойталаар хѳѳн чок деп чүвени америк делегация сессияга тодаргайы-биле кѳргүскен.

Сессияның бодунга-даа база ону мурнай Брюссельге болган НАТО-нуң камгалалын планнаарының комитединиң хуралынга-даа боттарының эвилелчилеринден шериг чарыгдалдарын улам-на улгаттырарын чедип алыры-биле оларга билдингир-ле ыйыышкынны АКШ кылган.

Ол ыйыышкынга барыын европейжи чурттар улам-на күштүү-биле удурланып эгелээн. Олар ам Барыын чүкте амгы экономиктиг кризисти болгаш дүшкүүрлүг чоруктуң улам ыңай чавырлыышкынын, Европага айыыл чок чорук болгаш кады ажылдажылга талазы-биле чѳвүлел хуралдың дүрген чедиишкинниг доостуруун улам-на күштүү-биле негеп турар калбак хѳй-ниити бѳлүктериниң хѳѳнүн база барымдаалаар ужурлуг болгайлар. Атлантика бѳлүктеринде дүвүрээзиниң болгаш хоралдаашкынның болдуруп турар Португалияда демократтыг чорудулганың хѳгжүүшкүнү-биле болгаш Кипрниң ужурунда Греция биле Турцияның аразында үскүлежиишкин-биле божаңнай берген «НАТО-нуң мурнуу флангызын септээр» дугайында ѳйү келген айтырыгның чугаалажыышкыны база-ла чиик эвес болган.

Фашистиг каржы ёзудан хосталган Португалия-биле сагыш-сеткил каттыжыышкынының шимчээшкинин күштүг боор турар барыын европейжи чурттар ол чуртче ажыы-биле ыйыышкын кылырының политиказынга каттыжарынче далашпайн турарлар. Иберияның чартык ортулуунда соңгу атлантика четкизиниң кошкаашкынын дуглап алыры-биле Испанияны НАТО-нуң тергезинге кожуптар дээн АКШ-тың оралдажыышкыны ГФР-ниң, Англияның, Данияның болгаш Нидерландыларның тѳлээлекчилериниң шиитпирлиг удурланыышкынынга таварышкан.

Брюссель сессиязы ниитизи-биле НАТО-нуң политиктиг сорулгаларын ажылдап кылырынга мурнундагызы ышкаш шериг-үлетпүр комплекизи шиитпирлиг салдарны чедирип турар дээрзин база катап бадыткаан. Ол-на үеде сессия чаа байдалдарда «соок дайынның» эргижирей берген суртаалдарынга даянган Атлантика стратегиязының ѳйү эрте бергенин база Европаның болгаш бүгү делегейниң улустарының сонуургалдарынга дүгжүп турар чавырлыышкынның күштелип турар угланыышкыны-биле ол стратегия улам-на илдең чѳрүлдээже кирип турар дээрзин тодаргайы-биле кѳргүскен.

(СЭТА).

FISHERMANS WHARF OF SAN FRANCISCO
LAMBO'S
LAMBO'S FAMOUS CHILI DOGS
POWELL & MASON
28

ДЕЛЕГЕЙНИҢ ЧУРТТАРЫНДА

Сан-Франциско — Американың Каттышкан Штаттарының эң улуг болгаш чараш дээн хоорайларының бирээзи. Ол Оожум океанның эриин дургаар чаттылган.

ЧУРУКТА: «Балыкчы» деп мугулдурже кирер чер чаны; Сан-Францисконуң трамвайы хоорай аргыжылгазынга эң кол чүүл болбушаан турар. Туристер болгаш хоорайның чурттакчылары-даа оларны күзелдии-биле ажыглап турар.

Ю. МАРГУЛИСТИҢ фотозу. (СЭТА-ның фотохроиказы).

АЛДЫ ХАРЛЫГ ХӨГЖҮМЧҮЛЕР

Ленинградтың «Кызыл выборжец» заводунуң уруглар сады ам таптыг-ла он чыл дургузунда боду тускай оркестрлиг болуп турар. Алды харлыг хөгжүмчүлер Чайковскийниң, Мусоргскийниң, Шостаковичиниң, Хачатурянның, Моцарттың болгаш Шуберттиң чогаалдарын күүседи бээр. Езулуг симфониктиг оркестрде дег мында хөгжүм херекселдериниң хылдыг, үрер, базар болгаш кагар дээш кандыг-даа бөлүктери бүрүн бар. Хөгжүмге ойнаар мергежилдии-биле ол чаштар бүгү Ленинградка сурагжаан. Оларны ойнап бээр кылдыр өске коллективтер бо-ла чалай бээр болгаш телевиденнеге көргүзүп турар. Хөгжүмчүлерниң составы, элээдилери школаже шилчий бээр болганы-биле, чылдың-на чаартынып турза-даа, репертуары олчаан артар болгаш чаа-чаа ырларны, аялгаларны өөренип ап турар.

...Цимбалга, триолдарга, аккордеоннарга уруглар ойнай бээр. Чаштарның ойнап турары магалыг болгаш аялгаларны дыка барымдаалап билир.

— Бистиң кол сорулгавыс хөгжүмге чажындан уруглар ынак болур кылдыр кижизидери — деп, уруглар садының хөгжүм удуртукчузу Людмила Архипова чугаалап турар.— Хөгжүмге хандыкшылдыг болу бергеш, оларның оон ыңай мергежилдиг музыкантылар апаары албан эвес деп санап турар бис. Олар кедизинде баргаш математиктер, эмчилер, ажылчыннар, агрономнар-даа апарза, бир эвес хөгжүмге ынак эвес болур болза, билии четче эвес болур ийик. Биригээр чугаалаарга, олар кым-даа болур чүве болза, мергежилдиг дыңнакчылар, хөгжүм чогаалынга ынак кижилер кылдыр өзер ужурлуг.

Кичээл-даа эгелээр. Хөгжүм херекселдеринге ойнаарын доозкаш, ырлажып кириптер. Чээрби хире бичии оолдар, уруглар кижизидикчиден өскээр көрбес.

— Сөзүңер тода адаттынмайн-дыр ийин, бээр дыңнаңардан: мынчаар ырлаар-ла болгай...

Биче чаштар шип-шимээн баар. Безин чадаарда тынышын кыскаладыптарлар. Людмила Архипова рояльга аялганы ойнавышаан, боду ырлап бадырыптар. Оон уруглар ону эдерти ырлажы бээр. Даңгаарла Андрюша Зыковтуң ырлаары өскелеринден черле дээре болур. Ооң соонда бөлүктү бирги, ийиги, үшкү үннерге чарыптар. Бирги үннүң уруглары кижизидикчизи-биле кады ырының кол аялгазын доктаадып ап турда, өскелери ону аян киир үдеп ырлаарын боттары өөренип ап олургулаар.

Биче чаштар танцыларны болгаш хөгжүмнүг шиижигештерни чогаадып өөренип турар. Олар ылаңгыя «филармониялап» ойнаарынга дыка ынактар. Холдарынга чаактарын сыртандыр салгылапкаш, шимээни чиде берип, Чайковскийниң, Прокофьевтиң, Шостаковичиниң хөгжүм чогаалдарын таалап дыңнаан оргулаар... Алды харлыг хензиг кижилер нарын симфониктиг хөгжүм аялгазын дыңнап билир аргалыг. Удуртукчу башкы чогаалдың тайылбырын берип олурар. Уруглар садының бүгү-ле амыдыралы хөгжүм-биле сырый холбашкан. Мында кандыг-даа оюн, кичээл ыяап-ла ыры-биле эгелээр. Ындыг эстетиктиг чаңчыл уругларны хөгжүмнү дыңнап билиринге өөредип, чараш чүүлге хандыкшылдыг болдуруп турар.

Шаргия КАСУМОВА,
ПМА-ның корреспондентизи.
Ленинград.

Турисчи оруктар

База бир турисчи клуб

Кызылда «Демир-Сал» турисчи клубтуң кежигүннериниң дузазы-биле Туран хоорайда турисчи клубту бо чылдың апрельде ажыткан. Хөйнинти эгелээшкин-биле ажылдаар удуртур органың соңгаан. Клубтуң даргазынга улус судунуң секретары Ольга Кунаева соңгуткан. Туристээринге хандыкшылдыг 20 хире кижини ооң кежигүнүнге киирип алган.

Турисчи клуб чаа тургустунган, ооң ады, ажылдаар бажыңы, дериг-херекселдери амдызында чок. Кежигүннериниң туризм талазы-биле билиг, мергежили четпес, дуржулгазы чок. Ындыг болза-даа баштайгы базымнарны кылып эгелээн.

Клубтуң кежигүннери аян-чоруктар кылырынга өөредир сорулга-биле ийи хүннүң походун Тураның чоок-кавызынга чоруткан. Баштайгы үнүүшкүн аныяктарның кадыг-бергеге дадыгарынга, дыштанылгазынга, төрээн чериниң каас-чараш бойдузун эки билип алырынга ажыктыг болган. Ынчангаш ындыг походтарны моон соңгаар органызастаар дугуржуп алганнар. Тураның № 1 школазының ажылдакчызы Светлана Лаптевага удурткан алды кижи Хүт чедир аян-чорукту кылганнар. Олар дөрт хүн дургузунда 90 километрни эрткен.

Турисчи клубтуң кежигүннери Ольга Кунаева биле Светлана Лаптева Тиилелгениң 30 чылынга тураскааткан республиканың ийиги альпиниадазынга киришкеннер. Олар альпиниаданың киржикчилери-биле кады Бай-Тайга районнуң «Мурнакчы» колхозтан чадаг чоруткаш, Тываның эң-не бедик даа—Мөңгүн-Тайганың сүүр бажынче үнүп чорааннар. Аңаа киржип чораш туризм талазы-биле билиин бедидип, дадыгып алганнар. Оон чанып келгеш, туризмни пропагандалаар сорулга-биле болуп эрткен альпиниаданың дугайында районнуң ажылчы чонунга радио дамчыштыр чугаалап берген.

Чаа организастаттынган клубтуң мурнунда салдынып турар сорулгалар эвээш эвес. Бирги ээлчегде кежигүннериниң санын көвүделири, дыштаныр хүн походтарын органызастаары болур. Ол ышкаш чериниң уг-шиин тыварының секциязын органызастаарын планда киирген. Чай дургузунда элээн каш походту чорудар. Турандан Тоора-Хем чедир аян-чорукту кылыр бодап турар, амгы үеде ооң маршрудун төлевилеп эгелээн. Ооң сөөлүнде туризмге тураскааткан кежээни эрттирери көрдүнген.

Ю. БАЙ-КАРА

БИРГИ ЧЕРДЕ—ЧАДААНАЖЫЛАР

Хөндергей суурдан үш километр хире каас-чараш бойдус чурумалдыг черге майгын хоорай тургустуна берген. Ол болза Чөөн-Хемчик районнуң башкыларының ийиги турисчи слёдунуң киржикчилери-дир.

Баштайгы хүнде чериниң уг-шиин тыварының талазы-биле маргылдаа болган. Компастың болгаш картаның дузазы-биле арыг иштинде кызыл туктугаштарлыг элээн каш контроль пунктуларын дилеп тывар сорулга маргылдааның киржикчилеринге онаашкан. Эр улус алды километрни эртпишаан, сес контроль пунктузун, херээженнер дөрт километр хемчээлде алды контроль пунктузун тывар ужурлуг. Бо маргылдаага ниитизи-биле 72 спортчу киришкен.

Херээженнерден Чадаананың № 1 ортумак школазының башкызы Д. Хомушку күш-дамыр болгаш техника талазы-биле белеткелдиин көргүскен. Ол бердинген онаалданы бир шак тос минутада күүсеткеш, чериниң уг-шиин тыварынга район чемпиону болган. Хомушку школачы чылдарындан эгелээш туризм херээнге хандыкшылдыг болуп, маргылдааларга киржип келген.

Маргылдааның түңнелинде чериниң уг-шиин тыварынга Чадаана хоорайның башкылары мергежилдиин көргүскен. Олар шаңналдыг черлерни шуптузун алган. Бирги черни Чадаананың № 1, ийигизин—№ 3, үшкүзүн — № 2 школаның төлээлери ээлээн.

Слёттуң ийиги хүнүнде туристиң орууңга таваржыр моондактарны эртеринге бирги чер дээш демисел шыңгыы болган. Майгынны дүрген, херик кылдыр кагары, жара сугну кежилдир салган чайганып турар ыяшты кырлап эртери, хемни кежир херип каан хендир-биле кежериниң талазы-биле болгаш өске-даа моондактарны маргылдааның программазында киирген.

Моондактарны эртеринге Бажың-Алаак школазының башкылар командазы эки белеткелдиин көргүскен. Олар бердинген онаалданы 6 минута 29 секундада эрткеш, бирги черни алган. Бора-Тайга школазының төлээлери ийиги, хөндергейжилер үшкү черни ээлээн.

Майгынны дүрген кагарынга Бора-Тайганың башкылары тиилээн. Олар майгынны 16 секундада тургускан.

Слёттуң түңнелинде тыва хүреш маргылдаазы болган. Чадаананың № 1 ортумак школазының башкызы Михаил Монгуш шүүлгеш, ийиги турисчи слёттуң чемпиону болган. Сүт-Хөлдүң төлээзи Монгуш Кызыл-оол үжүүрлешкен.

Ийи хүн үргүлчүлээн маргылдааның түңнелинде бирги черни Чадаананың № 1 школазының командазы алган. Олар кубок болгаш бирги чергениң диплому-биле шаңнаткан. Ийигизин — Бажың-Алаактың башкылары ээлээн.

З. ЖУРАВЛЕВА,
республиканың аныяк туристер станциязының методизи.

С Л Ё Т

Каас-чараш бойдус чурумалдыг Улаатай хемниң унунга Өвүр районнуң башкыларының турисчи слёду болуп эрткен. Аңаа районнуң шупту школаларының командалары киришкен.

Районга бир дугаар эртип турар бо слёттуң программазында чериниң уг-шиин тывары, турисчи моондактарлыг оруктарны эртери, майгынны дүрген кагары болгаш оон-даа өске чүүлдер кирген. Ийи хүн үргүлчүлеп келген маргылдааның түңнелинде команда талазы-биле бирги черни Саглы школазының башкылары алган. Ол солун маргылдаадан бо фото-чуруктарны бистиң штаттан дашкаар корреспондентивис **Петр Зверев** кылган.

ЧУРУКТАРДА: майгынны дүрген кагарының болгаш хемни хендир-биле кежериниң маргылдааларының үезинде.

Ча адарынга бистиң республиканың команда болгаш хууда бирги чери дээш маргылдаазы эрткен дыштаныр хүннерде Кызылга болуп эрткен.

Эр улустуң аразынга Тыва АССР-ниң чемпиону ат дээш спортчу демисел спорттуң национал хевирлеринге РСФСР-ниң спорт мастери Евгений Тутатчиков биле «Трудовые резервы» команданың төлээзи Виктор Монгуш оларның аразынга болган. Түңнелинде дуржулгалыг адыгжы Е. Тутатчиков В. Монгуштан 40 санны ажыр аткаш, тиилээн.

Спорттуң национал хевирлеринге РСФСР-ниң спорт мастери Раиса Тутатчикова херээжен адыгжыларның аразынга чемпион болган. Уругларның аразынга болган маргылдаага Надежда Мырынмай кымга-даа аштырбайн бирги черни бүзүрелдиг-биле чаалап алган. Кызылда № 1 профессионал-техниктиг училищениң сургуулу Алексей Курут оолдар аразынга 1975 чылда Тыва АССР-ниң чемпиону болган.

ЧУРУКТА: ча адарынга Кызыл хоорайның чемпионнары Татьяна Борисова биле Мария Баажай (солагай талазында) болуп эрткен республика маргылдаазынга чедиишкиннинг киржип, М. Баажай уруглар аразынга ийиги, Т. Борисова херээжен ча адыкчыларының аразынга ийиги черлерни алганнар.

Футболга республиканың бирги чери дээш ээлчеглиг оюннар болган. Бо чурукта Сарыг-Септиң «Тудугжу» биле Кызылдың «Стрела» командаларының оюнунуң үезинде (адаанда).

В. ЧАДАМБАНЫҢ фотолары.

ХОСТУГ ХҮРЕШКЕ ХАМААРЫШТЫР

Хостуг хүрешке «Азия товү» шаңнал дээш чаңчыл болган эртип турар маргылдаа июнь айның 20—22-ниң хүннеринде Кызылга боор эртер. Моон мурнунда чылдарга бодаарга бо маргылдаа онзагай. Чүге дээрге бо чылын маңаа Моол Арат Республиканың, крайларның, областарның командалары база киржир.

Маргылдаага тыва мөгелер хынамчалыг белеткенип турарлар. Эң чиик деңзиге бистиң командада спорт мастери Валерий Оюн биле аныяк мөге Сарыг-оол Дажы бар. 52 килограмм чедир деңзиге спорт мастери Михаил Оюн, мастерге кандидат Александр Кундан киржир. 57 килограмм дээрге бистиң эң шыырак деңзивис болгай. Маңаа хоочун мөге, спорт мастери Болат Чөкпек, спорт мастеринге кандидат Николай Монгуш дээш өскелер-даа белеткенип эгелээн. 62 кг чедир деңзиге талантылыг мөге Валера Самбуу-ның киржири өөрүнчүг. Бир эвес ол эки белеткенир болза, чедиишкиннинг хүрежип болур. Бо деңзиге мастерге кандидат Сергей Седенбал хүрежир. 68 кг чедир деңзиге спорт мастеринге кандидаттар Юрий Карбы, Олег Доржу, 74 килограммга Владимир Биче-оол, Мартай-оол Пильчич олар киржир.

Бистиң команданың четпези—аар деңзиге шыырак хүрежикчи дег мөгелеривис чогунда. Республика иштинге маргылдаа-боорга аар деңзиге 2—3 кижи хүрежир, ынчаарга оларның чамдызын техника, тактика талазы-биле мөге кижи, дээр арга чок болур. Чүгле 100 кг чедир Дапыл Ооржак хүрежип турар, ынчалза-даа ону солуптар чаңгыс-даа мөге тыппас-тыр бис. Ынчангаш бистиң тренерлеривис аар деңзилиг мөгелерни тып, оларны өөредири чугула бооп турар.

Мөге кижи хүрештиң техниказының, тактиказының, психологиязының болгаш оон-даа өске-өске талаларын өөренип алгаш, ам спорттуң эң бедиинге чедер. Бистиң мөгелеривис бо чүүлдерни ам-даа эки билбес бооп турар.

Бистиң мөгелеривистиң техниказын ап көрээли. Ол дыка бөдүүн бооп турар, чүгле бутче кирип халдаар. Хостуг хүреште янзы-бүрү аргалар бар болгай. Арганы ажыглаарда, чүгле чаңгыс арга ажыглавас, элээн каш аргаларны улаштыр кылып тургаш тиилелгени чедип алыр.

Амгы үеде хүрештиң дүрүмнери болгаш тактиказы өскерилген. Моон мурнунда мөгелер чаңгыс сан ойнап алгаш, тос минута иштинде хүрешпейн турган болза, ам чаңгыс-даа минута турар болза, судьялар сагындырыгны бээр. Сагындырыгның саны үш чедерге ол мөгени арыг тиилеттирген деп санаар болгай. Эрги дүрүмде хевис даштынга мөгени арыг октаарга санавас турган болза, ам ийи санны бээр.

А. САНДАН,
хостуг хүрешке ССРЭ-ниң спорт мастери.

Бөгүн «Тувинская правдада»

- ● **«Ниитиниң малынга четчир чемни болгаш чылыг кажаа-хорааны».** СЭКП обкомунуң болгаш Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң доктаалы.
- ● **«Июнь 15-те— Советтерге соңгулда хүнү».** Депутатка кандидаттар-биле соңгукчуларның ужуражыышкыннары.
- ● **«Соңгулдаларга уткуштур».** СЭКП Тес-Хем райкомунуң пропаганда болгаш агитация килдизиниң эргелекчизиниң идеологтуг ажылдың практиказының дугайында корреспонденциязы.
- ● **«Курлавырлар-биле деткиттинмээн план».** «Тувинсельстрой» трестиң ПМК-958 коллективиниң ажыглаа киирер объектилериниң тудуушкунунуң дугайында Г. Неволинниң корреспонденциязы.
- ● **«Ажылчы чоннарның Кызыл хоорай Советиниң депутаттарынга кандидаттар».** Депуттарга кандидаттарны бүрүткээниниң дугайында округ соңгулда комиссияларының дыңнадыы.
- ● Чурт иштинден, даштыкыдан болгаш спорт информациялары.

Телевидение

ИЮНЬ 10-ДА

МОСКВАДАН

10.00—Дамчыдылгалар программазы.
10.05—Документалдыг фильмнер программазы: **«Имирден имир чедир», «Хөй дүүрээзини».**
10.15—Н. Погодин — **«Кремль курантылары».** Москваның Горький аттыг уран-чечен академиктиг театрының шиизи. Чапсарлап медээлер.
13.05—ССРЭ-ниң улустуң артизи А. Иванов ырлаар.
13.50—Киножурнал (Кызылдан).
14.00—«Күш-ажылчы аллар». Телеочерк.
14.30— Фильмнерни—уругларга. **«Бажыңда кым-даа чок».** Хөй сериялыг уран-чечен фильмниң баштайгы көргүзүлгези. 4-кү, 5-ки, 6-гы сериялары.
15.00—«Европа. Өскерилгелер үези». Дамчыдылгага профессор, юридиктиг эртемнерниң доктору М. Крутоголов, «Известия» солунунуң редакторунуң бирги оралакчызы Н. Поляков, ССРЭ-ниң Эртемнер академиязының корреспондент-кежигүнү, ССРЭ-ниң Эртемнер академиязының Делегейниң ажылчын шимчээшкининиң институдунуң директору Т. Тимофеев, чогаалчы, «Литературная газета» солунунуң кол редактору А. Чаковский олар киржир. Төп телевидениениң болгаш Бүгү-эвилел радиозунуң политиктиг тайылбырлакчызы М. Потапов эрттирер. Өңнүг.
15.45—«Өлүмнүг дайзын». Уран-чечен фильм.
17.05—Спортчу программа. 1. Спортчу демдеглел. ССРЭ-ниң улустарының спартакиадазы. 2. Москвага болган хеме маргылдаазының түңнелдеринге. Өңнүг.
18.00—«Үе». Информастыг программа.

КЫЗЫЛДАН

18.30—Телемедээлер.
18.40—Мультфильм.
18.45—**«Чугаалажыг».** Дамчыдылга.
19.15—Телемедээлер.
19.25—Чарлалдар, реклама.
19.30—«Бистиң планетавыс». Дамчыдылга.
20.00—«Сээң салым-чолуң дээш». Уран-чечен фильм.

МОСКВАДАН

21.30—«Европа. Өскерилгелер үези». Өңнүг.
22.15—Совет ырлар концерти. Өңнүг.
22.45—23.00—«Поэзия». Совет шүлүкчүлериниң партия дугайында шүлүктери. Өңнүг.

Редактор В. С. ШАРАВИИ.

ОРБИТА СТАНЦИЯЛАРЫН ЧҮДЕН КЫЛЫРЫЛ?

«Салют» хевириниң орбита станцияларының тургузукчуларының мурнунга космос объектилериниң онзагай байдалдарындан хамаарышкан улуг бергелер тургулаан. Бирле дугаарында, станцияны тудуп тургускан материалдар иштики тургузуг талазы-биле эң-не калыг, быжыг болур ужурлуг. Ынчангаш ол станцияның болдунар-ла чиик деңзилиг болурунга дузалаар. Оон аңгыда кандыг-даа изиг, соокка, химиктиг реакцияларга шыдамык, бүгү-ле негелделерге дүгжүп турар материал болур. Орта космос делгемниң ханы вакууму (кандыг-даа бүдүмел чок чер), радиациялыг херелдениишкинни ышкаш факторларның үр үеде салдарлыын база санаан турар ужурлуг. Ол бүгүнү каттыштырып көөрге станцияның ылавылалдыг ажылдаарынга чогумчалыг материалдарны дилеп тывары нарын айтырыг.

Материалдарны кылып бүдүрүп алырынга база тускай негелделер тургустунар: чамдыкта материалдарны хептеп, дуңзаалап, станоктарга чондуруп болбас. Ынчан нарын хевирлиг детальдарны кылып алыры шуут бүтпес.

Космос аппараттарының тургустунган кезектери колдуунда титан, алюминий болгаш магнийге үндезилеттинген холуксаалардан кылдынар. Ракета шимчедикчилериниң чамдык кезектеринге температура ийи-үш муң градус чеде бергилээр. Орта изигге шыдамык каңнарны болгаш титанның, ниобийниң болгаш молибденниң тускай холуксааларындан ийи, үш оон-даа хөй каът металл кырыштарны ажыглаар. Ол конструкцияга хереглээр ийи-үш каът амаларны кылырда частыышкын энергиязын калбаа-биле ажыглап турар. Частыышкын энергиязының технологиязын бистиң эртемденнеривис ажылдап кылган болгаш ону ажыглап билир апарган бис.

Ылавылалдыг болурунуң бир кол үндезини—тускайлаң чаа азы даштыкы байдал-биле харылзашпазы. Ону чедип алырда тудуштурулганы дуңзаалап кылырын ажыглап турар. Чижээлээрге, кывар чүүл болгаш газ шыгжамырларын, хейлиг болгаш суук чүүлдүг системаларның дамчыдыкчы хоолайларын дуңзаалап кылыр. А бир эвес бот-боттарынга дуңзаалаттынмас металлдар таварышса, чижээлээрге каң биле титанны, каң биле алюминийни, титан-биле алюминийни канчап бот-боттарынга тудуштурарыл? Ындыг таварылгада дүрбүүшкүн-биле тудуштурулганы ажыглаар.

Вакуумга, эң соокка азы дадарычал черлерге ажылдаар механизмнерниң дүрбүжүп чоруур кезектери космос техниказында онзагай черни ээлеп турар. Чамдык металлдар вакуумга боттары-ла тутчу бээр, а ол озал-ондакка чедирип болур. Хөй чылдарның шинчилелдери боттары чагдынып чоруур азы нарын байдалдарга дүрбүжүп чоруур кезектерниң тускай чаашкыннарын тывар арганы берген. Станцияның чурттакчылыг черлеринде дүрбүжүп чоруур кезектерниң тоглап, бокталыр чорууну болдурбазын база бодап каан.

Кижиниң болгаш борт аппаратуразының эки ажылдаарынга эргежок чугула температурлуг режимни тургузары кол чүүлдерниң бирээзи. Ону температура өйлекчилериниң системазы тургузар. Ол станцияның даштыкы кезектериниң радиациялыг шыяларларындан, иштики элементилериниң туружундаан хамааржыр. Черге космос байдалын чоокшулады тургузуп тургаш, Хүннүң чылыглыг, корпускулярлыг херелдениишкининге материалдарның температурлуг шыяарлаларын хыналылааш, ону «Союз» хевириниң космос корабльдеринге, «Метеор», «Космос» сериязының спутниктеринге шенегилээн. Ол шинчилелдер «Салют» станцияның температурлуг өй-тавын тургузарынга таарымчалыг материалдарны, тургузугларны дилеп тыварынга дузалаан. Космос станцияларында болгаш корабльдеринде каасталгага болгаш бүдүн-бүдүн кезектерни кылырынга изигге шыдамык полимер-пластмасстарны, хырбаларны, будуктарны ажыглаан.

Орбита станцияларын кылырда металл эвес материалдарны тускай шинчилээр, чаа хевирлерин тургузар ужур таварышкан. Корабль азы станцияның иштики кезээ-биле космос делгеминиң аразында чылыг солчулгазының, корабль иштиниң температуразын доктаамал тудар чайынналдырар-вакуумнуг чылыг камгалакчыларын ажылдап кылган.

Ол дээрге ийи талазындан эң, эки чайынналдырыкчылар-биле шыптынган, аразында чылыг эрттирбес көвеглер салган каш-ла микрон кылынныг лавсан торгулар-дыр. Бир эвес ооң орнунга шүгжегер пластмассалар ажыглаан болза, «Салют» станцияның иштинге температураны доктаамал тургузарынга дөрт метр кылын хана дерек ийик. А чайынналдырар-вакуумнуг чылыг камгалакчызының кылыны он миллиметр.

Чымчак, быжыг хап-савалар шимчедикчилерниң кывар чүүлүн шыгжаарынга, оларны үндүр кызарынга онзагай ужур-дузалыг. Оларны тускай полимерлерден кылыр.

Станцияның иштики чурттап, ажылдаарынга эптиг, таарымчалыг кылыры база нарын айтырыг болган. Деңзи чок байдалга космонавтылар хостуг ужуп чораш, ол-бо херекселдерге, ханаларга үскеш, аарывас кылдыр чымчак материалдарны ажыглаан. Материалдарның өрттенмезин, өң-чүзүнүн, аар-чиигин база тускай шилээн.

Бүгү ажыглаттынган херекселдер, материалдар Черге тускай макеттерге шенелделерни эрткен.

Анатолий АЛЕКСАНДРОВ,
профессор, техниктиг эртемнерниң доктору.

(ПМА).

кинотеатрларда

ИЮНЬ 10-ДА

«КАА-ХЕМ»: **«Сөөлгү ок»** 9.40, 11.30, 13.20, 15.10, 17.00, 18.50, 20.40 шактарда.

«ПИОНЕР»: **Киночыынды** 11.05, **«Сайгондан кыс»** 9.35, 12.35, 14.05, 15.35, **«Кежээ дүшкелек»** 17.05, 18.55, 21.15 шактарда.

«ВОСТОК»: **«Ээй, ковбойлар»** 15.00, **«Сөс-домакка кирген»** 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

ЧАЙГЫ КИНОТЕАТРГА **«Буруу чок өлүрүкчүлер»** 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

Александр Доржуевич Оюнуң адынга Кызылдың КАИ-зиниң 1965 чылдың июль 17-де тывыскан ВД сериялыг, № 539848 чолаачы шынзылгазы читкен төлээде, ону күш чок деп санаар.

Тамара Байкараевна Дувен-оолдуң адынга Кызылдың садыг-кооператив училищезиниң 1966 чылдың июнь 26-да тывысканы № 44 херечилел читкен. Ам ону күш чок деп санаар.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ. Индекс 667000
Кызыл. Щетинкин-Кравченко кудумчузу, бажың № 3 ТЕЛЕФОННАРЫ: Редакторнуң 24-63, редакторнуң оралакчыларының 35-24, пропаганда килдизиниң 31-75, харысалгалыг секретарьның 23-35, партийжи амыдырал килдизиниң 37-13, культура килдизиниң 23-54, көдээ ажыл-агый килдизиниң 21-47, үлетпүр килдизиниң 23-54, чагаа килдизиниң 41-27, информация база совет тургузуг килдизиниң 20-60, корректорларның 27-41, бухгалтерияның 50-22, солун келбейн барганда 32-75 телефонче долгаар.
ТИРАЖЫ 16748. ЧАГЫГ № 2236.
СОЛУН НЕДЕЛЯДА 6 КАТАП ҮНЕР
Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Ном үндүрер чер, полиграфия болгаш ном садыының талазы-биле эргелелиниң типографиязы. (Кызыл, Щетинкин-Кравченко кудумчузу, бажың № 1).
ТС—00120.